

ВОЄННО-ПОЛІТИЧНА ТА ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНА ЛЕКСИКА У ФОКУСІ ТЕОРЕТИЧНОЇ ЛІНГВОПОЛІТИЧНОЇ СИНЕРГЕТИКИ

WARTIME-POLITICAL AND MILITARY-POLITICAL VOCABULARY IN THE FOCUS OF THEORETICAL LINGUOPOLITICAL SYNERGETICS

Дем'янчук Ю.І.,

orcid.org/0000-0001-8722-5568

кандидат економічних наук,

*асистент кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура
Львівського національного університету імені Івана Франка*

У статті запропоновано лінгвополітичний та семантико-функціональний вектори дослідження воєнно-політичної й військово-політичної лексики на матеріалі текстів офіційно-ділового, публіцистичного та художнього стилів періодів Першої та Другої світових воєн, а також російсько-української війни в парадигмі теоретичної лінгвополітичної синергетики.

Вивчення воєнно-політичної лексики у лінгвополітичному та семантико-функціональному аспектах уможливило її поділ на групи, що охоплюють широкий спектр мовних засобів: (1) воєнно-політичні терміни та воєнно-політичні лексеми; (2) терміни й лексеми, марковані війною; (3) вирази з воєнно-політичним навантаженням. Перша група об'єднує мовні одиниці зі спільними семантичними ознаками у сфері воєнної політики, спрямованої на забезпечення воєнної безпеки. Друга група охоплює одиниці, марковані війною, пов'язані з воєнною стратегією та політико-правовим розв'язанням війни. Третя група представлена виразами з воєнно-політичним навантаженням, що слугують для опису ситуацій, процесів і явищ у воєнно-політичній сфері.

Проаналізовано розвиток військово-політичної лексики, яку також структуровано у три групи: (1) військово-політичні терміни та військово-політичні лексеми; (2) терміни й лексеми, марковані сферою військової справи; (3) вирази з військово-політичним навантаженням. До першої групи належать мовні одиниці, що формують понятійне поле військово-політичної діяльності, поєднуючи матеріальну складову (техніка, озброєння, інфраструктура) з організаційною (операції, формування, забезпечення) та ідеологічною (цінності, риторика, ідеологеми). Друга група вибудовує понятійне поле динаміки війни як процесу, у якому простежено ключові виміри: матеріальний (зброя, боєприпаси, техніка, логістика, укріплення), операційно-тактичний (бій, наступ, оборона, відступ, мобілізація, маскування), гуманітарний (жертви війни, голод, відчай, полон, надія на визволення), ідеологічно-політичний (загроза повторення кримських подій, вторгнення, воєнні злочини). Третя група охоплює вирази з військово-політичним навантаженням, які розкривають антропоцентричну епістему лінгвістики війни.

Визначено подібності й відмінності досліджуваних типів лексики. Спільною рисою воєнно-політичних і військово-політичних лексем, а також одиниць, маркованих війною чи військовою справою, є їхня розширена структура, у якій номінативними виступають не лише слова, а й словосполучки.

Разом із тим, обидва типи лексики формують концептуальне ядро воєнної конфліктології – міждисциплінарного напрямку, присвяченого вивченню природи воєнних конфліктів і пошуку ефективних механізмів їх розв'язання. Основна відмінність полягає в тому, що воєнно-політична лексика систематизує поняття у площині воєнної політики, тоді як військово-політична – у сфері військової діяльності. Відповідно, воєнно-політична термінологія є складовою воєнно-політичної лексики, а військово-політична термінологія – військово-політичної.

Отримані результати засвідчують, що воєнно-політична та військово-політична лексика становлять синергійні складники мови війни, які репрезентують воєнний досвід завдяки інтеграції політичного, воєнного та військового дискурсів і водночас формують підґрунтя для розвитку лінгвополітичної синергетики – методології осмислення дискурсу війни.

Ключові слова: воєнно-політична лексика, військово-політична лексика, теоретична лінгвополітична синергетика, мова війни, лінгвістика війни, лінгвополітична синергетика.

The article proposes linguopolitical and semantic-functional vectors for the study of wartime-political and military-political vocabulary based on the texts of official business, publicistic, and artistic styles from the periods of the First and Second World Wars, as well as the Russian-Ukrainian war in the paradigm of theoretical linguopolitical synergetics.

The study of wartime-political vocabulary in linguopolitical and semantic-functional aspects has enabled its classification into groups that cover a wide range of linguistic means: (1) wartime-political terms and lexemes; (2) terms and lexemes marked by war; (3) expressions carrying wartime-political connotations.

The first group comprises linguistic with common semantic features within the domain of wartime policy aimed at ensuring wartime security. The second group includes units marked by war, associated with wartime strategy and the political and legal resolution of armed conflict. The third group is represented by expressions with wartime-political connotations, which serve to describe situations, processes, and phenomena in the wartime-political sphere.

The development of military-political vocabulary is analyzed, which is also structured into three groups: (1) military-political terms and military-political lexemes; (2) terms and lexemes marked by the sphere of military affairs; (3) expressions with military-political connotations. The first group includes linguistic units that form the conceptual field of military-political activity, combining the material component (equipment, weapons, infrastructure) with the organizational (operations, for-

mation, support) and the ideological (values, rhetoric, ideologemes). The second group constructs the conceptual field of the dynamics of war as a process, within which key dimensions can be traced: the material (weapons, ammunition, equipment, logistics, fortifications), the operational-tactical (battle, offensive, defense, retreat, mobilization, camouflage), the humanitarian (war casualties, hunger, despair, captivity, hope for liberation), and the ideological-political (the threat of repeating the Crimean events, invasion, war crimes). The third group includes expressions with a military-political load that conceptualize the anthropocentric episteme of the war linguistics.

The similarities and differences between the studied types of vocabulary have been identified. A common feature of wartime-political and military-political lexemes, as well as units marked by war or the military domain, is their expanded structure, in which not only single words but also word combinations function as nominative units. At the same time, both types of vocabulary form the conceptual core of wartime conflictology – an interdisciplinary field devoted to the study of the nature of armed conflicts and the search for effective mechanisms for their resolution. The main difference lies in the fact that wartime-political vocabulary systematizes concepts within the domain of wartime policy, while military-political operates within the sphere of military activity. Accordingly, wartime-political terminology constitutes a component of wartime-political vocabulary, while military-political terminology forms part of military-political vocabulary.

The findings demonstrate that wartime-political and military-political constitute synergistic components of the war language, which represent war experience through the integration of political, wartime, and military discourses, while at the same time form the basis for the development of linguopolitical synergetics – a methodology for comprehending the discourse of war.

Key words: wartime-political vocabulary, military-political vocabulary, theoretical linguopolitical synergetics, war language, war linguistics, linguopolitical synergetics.

Постановка проблеми. Особливістю лінгвополітичної синергетики є яскраво виражений воєнцентризм – дослідження війни в тісному зв'язку з мовою, її функціями та способами пізнання суспільно-політичних процесів крізь призму її ідеологічної ролі. Беручи до уваги, що війна відноситься до періоду занепаду у зовнішньому та внутрішньому устрої держави, для розуміння шляхів розв'язання збройного конфлікту необхідно дослідити всі інструменти, задіяні у війні, передусім мову.

Схиляє до роздумів вислів Е. М. Ремарка: «Одне слово наказу зробило цих мовчазних постатей нашими ворогами; одне слово наказу могло б перетворити їх на наших друзів» [34, с. 56]. У цьому контексті постає риторичне питання: чи під силу мові змінювати хід історії, коли саме слово – від пропагандистського гасла до заклик до спротиву здатне розпалювати світові війни, формувати тоталітарні ідеології чи, навпаки, консолідувати народ у боротьбі за свободу, як це засвідчили події Першої та Другої світових воєн, а нині підтверджує російсько-українська війна? Саме тому в лінгвополітичних студіях на перший план висунуто аналіз воєнно-політичної та військово-політичної лексики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Засадничі підходи до визначення військової лексики та особливостей словоскладання англomовної військової термінології в діяхронічному аспекті подані у дослідженні Д. Василенко «Англomовні лексичні інновації військової сфери, утворені шляхом словоскладання» [1]. Цінним є також доробок П. Мельника та М. Юрковської, авторів праці «Визначення поняття військової лексики та підходи до її вивчення», які констатують, що «військова термінологія є складо-

вою частиною військової лексики; військова та супутня їй термінологія є основою спільних військових дій та взаєморозуміння; систематизована військова термінологія дає змогу організовувати та проводити спільні операції, чітко сформулювати команди» [8, с. 139]. Думку П. Мельника та М. Юрковської деталізує І. Царьова у праці «Російсько-українська війна (2014–2022): слова, які набули нових значень», зазначаючи, що «військова термінологія та військова терміносистема – це елементи ширшого поняття «військова лексика», оскільки не завжди слова, що стосуються військової сфери, можуть відповідати визначенню «термін», проте вони відносяться до воєнної лексики» [11, с. 805].

Дещо суперечливими є погляди В. Стецюк і Л. Мініч на проблему воєнної лексики. З одного боку «воєнна термінологія» поєднує сукупність воєнних термінів, що віддзеркалюють поняттєвий апарат військової науки та пов'язані зі способами й формами ведення війни, з питаннями стратегічного застосування збройних сил, а також оперативного тактичного використання об'єднань, із їх організацією, технічним оснащенням та озброєнням [10, с. 309]. З іншого боку дослідниці відзначають, що «у сучасному мовознавстві виконано аналіз воєнної лексики у функційному аспекті, що передбачає систематизацію номенів військової справи відповідно до сфери функціонування в лексико-семантичному полі «Військова лексика» [10, с. 311]. Як бачимо, тут відбувається сплутання двох підходів до визначення «воєнна термінологія» і «військова лексика».

Витоки сучасних підходів до вивчення воєнно-політичної та військово-політичної лексики знаходимо у працях А. Сейдікенова, А. Аккарі, А. Бакітов, Ю. Моругова «Issues of render-

ing military terminology within the framework of military discourse» [35]; І. Монолатій «Modern Interdisciplinary Approaches to the Study of Military and Political Conflict: The Case of the Ukrainian-Polish War of 1918–1919» [32]; Т. Панкаоскі «Another Language: The Relationship between War and Politics in Ernst Jünger's Early Political Writings» [33]; І. Чілува, Ю. Рузайте «Analysing the language of political conflict: a study of war rhetoric of Vladimir Putin and Volodymyr Zelensky» [15].

Мовознавчі студії останніх років дедалі частіше привертають увагу до військово-політичного дискурсу та аналізу його компонентів, що формують військово-політичну лексику, з метою глибшого розуміння її сутності. Значний внесок у цьому напрямі зроблено у праці О. Яременко та О. Лазебної «Тематична класифікація термінологічної лексики військово-політичного дискурсу (на матеріалі сучасних німецькомовних часописів)» [12]. Подальший розвиток окресленої проблематики здійснили Л. Мовчан і Ю. Хоменко, які у дослідженні «Сутність англomовної військово-політичної терміносистеми» [9] запропонували розгорнутий термінологічний апарат і здійснили класифікацію термінів за способами їх утворення, перекладу та функціонування.

Зазначені процеси здійснили помітний вплив і на саму лінгвістику війни, у якій ціннісні орієнтири спрямовані на вивчення мови як засобу відображення та інтерпретації політичних й владних рішень, що визначають перебіг збройних конфліктів та пошук шляхів їх розв'язання, остаточною підсумком чого стало утвердження воєноцентризму як засадничого принципу лінгвістики війни [6].

Попри очевидні здобутки у вивченні військово-політичної лексики, воєнно-політична лексика й досі залишається недостатньо з'ясованою. Відтак цілком закономірною постає потреба в її теоретичному обґрунтуванні, адже у сучасній лінгвістиці вона не має усталеного визначення, а також в уточненні поняття військово-політичної лексики, що в лінгвополітичній синергетиці набуває особливої ваги.

Актуальність статті зумовлена й критичною потребою в лінгвополітичному та семантико-функціональному підходах до аналізу засобів воєнно-політичної та військово-політичної лексики, їх групування, визначення подібностей і відмінностей.

Мета дослідження – здійснити комплексний аналіз воєнно-політичної та військово-політичної лексики у парадигмі теоретичної лінгвополітичної синергетики.

Поставлена мета передбачає розв'язання низки завдань: визначити критерії розмежування понять «воєнно-політична лексика» та «військово-політична лексика»; систематизувати мовні одиниці воєнно-політичної й військово-політичної лексики за семантико-функціональними групами; проаналізувати особливості функціонування цих груп у текстах офіційно-ділового, публіцистичного та художнього стилів періодів Першої та Другої світових воєн, а також російсько-української війни; виявити подібності й відмінності між воєнно-політичною та військово-політичною лексикою.

Матеріалом дослідження слугували тексти декларацій, міжнародно-правових актів, документів Ліги Націй, матеріалів з офіційного інтернет-представництва Президента України, резолюцій Ради Безпеки ООН (у хронологічному відрізку від 1914 до 2025 року), **газетних видань** The Guardian, The Washington Post, The New York Times (у часовому проміжку від 1914 до 2025 року), **публіцистичних книг** Крістофера Міллера «The War Came to Us: Life and Death in Ukraine» (2023) та Боба Вудворда «WAR» (2024), а також **художніх творів**: Ернеста Гемінґвея «A Farewell to Arms» (1929), Еріха Марії Ремарка «All Quiet on the Western Front» (1929), Прімо Леві «If This Is a Man» (1958), Дж. Р. Р. Толкіна «The Lord of the Rings» (1954), Анни Франк «The Diary of a Young Girl» (1952), Метта Галлахера «Day Break» (2024) та Артура Дражека «Bridge in the Darkness» (2023).

До матеріальної бази належать і словники, адже вони забезпечили вичерпне уявлення про лексику, пов'язану з воєнною безпекою та військовою сферою. Йдеться, зокрема, про такі джерела: Alpha History. WORLD WAR I GLOSSARY [13; 14], CliffsNotes. Ernest Hemingway Glossary [16], CliffsNotes. Erich Maria Remarque. All Quiet on the Western Front. Glossary [17], CliffsNotes. J. R. R. Tolkien. The Lord of the Rings [18], DOD Dictionary of Military and Associated Terms [19], Ministry for Culture and Heritage. First World War glossary and list of abbreviations [31], World War II Glossary [43], Vocabulary.com. The Diary of a young Girl [41], Vocabulary with definitions from ANNE FRANK – Diary of a Young Girl [44], Воєнно-наукове управління Генерального штабу Збройних сил України. Словник «Військових термінів та скорочень (аббревіатур)» [2].

Виклад основного матеріалу. У вивченні природи воєнно-політичного та військово-політичного значення одним із ключових аспектів постає з'ясування співвідношення між лексич-

ними групами, що їх репрезентують. Найповніше специфіка військово-політичної та військово-політичної лексики постає в парадигмі теоретичної лінгвополітичної синергетики.

Теоретична лінгвополітична синергетика – це напрям лінгвополітичної синергетики, що виконує функцію критичного осмислення та методологічного обґрунтування теорії розвитку засобів мови війни, а також їх впливу на динаміку збройних конфліктів [4]. У цій площині воєнна конфліктологія займає чільне місце, адже постає міждисциплінарним вченням про природу воєнних протистоянь, призначеним для пошуку ефективних механізмів їх врегулювання [7].

Як відомо, мова війни є інструментом накопичення, зберігання, зосібна передавання військово-політичної інформації у просторі й часі [5]. Найповніше ця інформація репрезентована в офіційно-ділових, публіцистичних і художніх текстах, де виокремлюється група гіперонімів – словосполук із компонентом «війна». Аналіз цих засобів у лінгвополітичному та семантико-функціональному вимірах засвідчує, що метафори й фразеологізми, поряд із військово-політичною та військово-політичною лексикою, формують стрижень мовної репрезентації війни.

Наукову розвідку розпочинаємо з окреслення теоретичних параметрів військово-політичної лексики, які надалі знаходять підтвердження в емпіричному матеріалі.

Воєнно-політична лексика – це особливий пласт мови війни, центральним поняттям якого виступає гіперконцепт «війна». Засоби цієї лексики вербалізують воєнну організацію держави, що становить ключовий елемент системи воєнної безпеки. Як зазначено у виданні «Нормативно-правова база у галузі безпеки і оборони України» за редакцією А. Гриценка, М. Кожієл, А. Єрмолаєва та Ф. Флурі, нормативно-правова база воєнної організації регламентує функції, права, обов'язки та взаємозв'язки всіх її складників, діяльність яких спрямована на забезпечення воєнної безпеки як воєнними, так і цивільними методами. До складу воєнної безпеки належать органи державного управління у сфері військового та військово-технічного будівництва, оборонно-промисловий і науковий комплекси держави, військові формування, а також органи, призначені для виконання завдань із її забезпечення [3].

Воєнно-політична лексика охоплює широкий спектр мовних засобів, а саме: 1) воєнно-політичні терміни і воєнно-політичні лексеми; 2) терміни, марковані війною і лексеми, марко-

вані війною; 3) вирази, що мають воєнно-політичне навантаження, або іншими словами вирази, що мають воєнно-політичне значення в контексті. Розглянемо суть кожного з них.

Воєнно-політичний термін – це слово або словосполучення, що позначає поняття воєнної сфери, яка є невід'ємною частиною життєдіяльності особистості, суспільства й держави та пов'язана із забезпеченням воєнної безпеки. Він охоплює, зокрема поняття воєнної політики як складника державної політики, спрямованої на гарантування воєнної безпеки від воєнних загроз, а також на запобігання воєнно-політичним ризикам і викликам в умовах їх ймовірної ескалації у воєнну загрозу.

Воєнно-політична лексема – це мовна одиниця, яка займає проміжне місце між воєнно-політичною термінологією і загальноповживаною лексикою.

Термін, маркований війною – це слово або словосполучення, яке може містити або не містити компонент «війна», проте у певному контексті позначає явища, процеси, об'єкти, події чи символи, пов'язані з воєнною стратегією та політико-правовим розв'язанням війни.

Лексема, маркована війною – це мовна одиниця, яка належить до загальноповживаної лексики, але за певних умов уживання набуває контекстуального зв'язку з воєнною тематикою, відображаючи побутові, просторові, психологічні чи соціальні аспекти, характерні для воєнного періоду, при цьому не виконуючи функції терміна.

Вираз, що має воєнно-політичне навантаження – це мовна конструкція, зазвичай у формі фрази, що містить як повнозначні, так і службові слова (прийменники, сполучники тощо) та передає воєнно-політичну проблематику. Цей вираз відрізняється від терміна і лексеми тим, що має більш розгорнуту синтаксичну структуру й призначений для опису ситуації, процесу або явища у воєнно-політичній сфері, часто з емоційно-оцінним відтінком.

Першу групу мовних одиниць, об'єднаних спільними семантичними ознаками у сфері воєнної політики, спрямованої на забезпечення воєнної безпеки становлять воєнно-політичні терміни і воєнно-політичні лексеми.

Воєнно-політичні терміни, виокремлені з текстів офіційно-ділового стилю:

– міжнародні інституції: UN Security Council / Рада Безпеки ООН; Parliamentary Assembly / Парламентська асамблея; Council of Europe / Рада Європи; International Committee of the Red Cross (ICRC) / Міжнародний комітет Червоного Хреста;

United Nations High Commissioner for Human Rights / Верховний комісар ООН з прав людини; United Nations Special Rapporteur on torture / Спеціальний доповідач ООН з питань тортур; International Criminal Court / Міжнародний кримінальний суд; INTERPOL / Інтерпол; Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) / Організація з безпеки і співробітництва в Європі; Central Powers / Центральні держави (назва союзного блоку під час Першої світової війни, до якого входили Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія та Османська імперія); OSCE SMM / Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ; States Members of the League / держави-члени Ліги Націй;

– *міжнародні конвенції, принципи гуманітарного права*: human dignity / людська гідність; rule of law / верховенство права; human rights / права людини; international humanitarian law / міжнародне гуманітарне право; non-discrimination / невідмінність; Chemical Weapons Convention / Конвенція про хімічну зброю; Hague Conventions / Гаазькі конвенції; Geneva Conventions / Женевські конвенції;

– *посади і титули*: French President / президент Франції; German Chancellor / канцлер Німеччини; British Prime Minister / прем'єр-міністр Великої Британії; European Council President / Президент Європейської Ради; czar / цар (Перша світова війна); kaiser / імператорський титул (Перша світова війна);

– *найменування органів державного та міжпарламентського управління*: National Security and Defense Council / Рада національної безпеки і оборони; Ministry of Foreign Affairs of Ukraine / Міністерство закордонних справ України; Third Committee / Третій комітет; Committee on Migration, Refugees and Displaced Persons / Комітет з питань міграції, біженців і переміщених осіб; U.S. Bureau of Investigation / Федеральне бюро розслідувань США;

– *воєнна безпека*: military security / воєнна безпека; national security / національна безпека; security guarantees / гарантії безпеки; collective defense / колективна оборона; state defence capability / обороноздатність держави;

– *стратегічне планування*: military doctrine / воєнна доктрина; arms control agreement / угода про контроль над озброєнням; force planning / комплекс заходів, спрямованих на формування, розвиток і підтримку військових спроможностей у сфері національної безпеки та оборони; naval strategy / військово-морська стратегія;

– *управління військовими операціями*: marine air command and control system / система коман-

дування та управління морськими повітряними силами; airspace control authority / орган контролю повітряного простору; base defense operations center / командно-контрольний пункт, який виконує функції основного координаційного центру з питань безпеки та оборони бази;

– *розвідка, інформаційне забезпечення*: intelligence preparation of the battlespace / розвідувально-аналітична підготовка бойового простору (аналітична методологія, яку застосовує командування об'єднаних сил з метою зменшення невизначеності щодо противника, оперативного середовища, часу і місцевості); intelligence information report / звіт про розвідувальні дані;

– *інженерне забезпечення*: combat engineering / бойова інженерія (галузь інженерної діяльності, що спрямована на безпосереднє забезпечення маневрування сухопутних бойових підрозділів, підвищення їхньої ефективності); fortification / фортифікація; mine clearance system / система розмінування; bridging operations / створення переправ для забезпечення пересування військ через водні перешкоди; obstacle construction / інженерне встановлення перешкод (комплекс дій, спрямованих на створення загороджень з метою уповільнення просування противника).

Воєнно-політичні терміни, виокремлені з текстів публіцистичного стилю:

– *воєнна безпека*: war manoeuvres / воєнні маневри; constant target / постійний об'єкт; nationwide mobilisation / загальнонаціональна мобілізація; defense strategy / стратегія оборони; strategic defense operation / стратегічна оборонна операція; ceasefire / припинення вогню;

– *геополітика та міжнародні відносини*: Atlantic Charter / спільна декларація президента США Рузвельта і прем'єр-міністра Великої Британії Вінстона Черчилля; European peacekeeping troops / європейські миротворчі війська; peace talks / мирні переговори; armistice / перемир'я (зазвичай на період проведення переговорів про мирний договір);

– *воєнні злочини*: cruel treatment / жорстоке поводження; captured soldier / полонений солдат; sexual violence cases / випадки сексуального насильства; mass civilian casualties / масові жертви серед мирного населення; deliberate killing / умисне вбивство; rape / зґвалтування; mass graves / масові поховання; human rights violations / порушення прав людини; civilian captives / цивільні полонені; enforced disappearances / насильницькі зникнення; crimes against humanity / злочини проти людяності;

– *правове реагування*: war crimes prosecution / переслідування за воєнні злочини; war crimes evidence / докази воєнних злочинів; war crimes documentation / документування воєнних злочинів; war crimes verdict / судові рішення у справі воєнних злочинів;

– *війни*: World War I / Перша світова війна; World War II / Друга світова війна; Russian-Ukrainian war / російсько-українська війна; entrenched warfare / окопна війна (Перша світова війна); hybrid warfare / гібридна війна (форма ведення воєнних дій, яку Росія застосовувала проти України перед повномасштабним вторгненням 2022 року);

– *фронти та оборонні лінії*: Western Front / Західний фронт; Eastern Front / Східний фронт; Coulommiers front / Кулом'єрський фронт (ділянка лінії фронту поблизу міста Кулом'єр у Франції, Перша світова війна); Esternay-Sezanne front / Естерней-Сезаннський фронт (ділянка фронту між містами Естерней та Сезанн у Франції, Перша світова війна); no man's land / нейтральна ділянка землі між двома ворожими траншеями, по якій велися артилерійські, а також кулеметні обстріли і здійснювали наземні атаки; Hindenburg Line / лінія Гінденбурга (оборонна ділянка Західного фронту, збудована німцями у 1916–1917 роках); fire-trench / лінія окопної мережі, розташована найближче до «нічийної землі» і, відповідно, до противника; Siegfried Line / лінія Зігфріда (система німецьких оборонних споруд на кордоні з Францією під час Другої світової війни); Maginot Line / лінія Мажино (французька оборонна система укріплень на кордоні з Німеччиною).

Воєнно-політичні терміни, виокремлені з текстів художнього стилю:

– *оборонні засоби воєнної безпеки*: Austrian trenches / австрійські окопи; Zona di Guerra / зона воєнних дій; Brigata Basilicata / бригада Базиліката, піхотна дивізія італійської армії, сформована з військових родом із регіону Базиліката, Південна Італія [24];

– *інженерні засоби оборони*: garrison / військовий пост з військом і гарматами; listening post / передова (замаскована позиція поблизу ворожих ліній, призначена для виявлення руху противника шляхом прослуховування); observation balloons / аеростати спостереження (метод противника для виявлення місць дислокації солдатів із подальшою атакою гранатами та легкою вогнепальною зброєю); parapet / стіна або насип, що слугує для прикриття військових від фронтального вогню противника [34];

– *воєнна політика держави-агресора*: Nazist camp system / злочинна система табору; non-

existent military organisation / неіснуюча військова організація; non-existent political organisation / неіснуюча політична організація; doctrine / доктрина; refuge / притулок; German Reich / Німецький Рейх; Lager / Лагер «нацистський концентраційний табір»; extermination camp / табір смерті; European Judaism / європейський юдаїзм; Auschwitz / Аушвіц, один із найбільших нацистських концтаборів [27];

– *політичний і соціальний вимір війни*: political front / політичний фронт; little community / маленька спільнота; front office / контора; office staff / персонал канцелярії [22];

– *стратегічні, геополітичні об'єкти*: Osgiliath / Осгільат (перша столиця Гондору, покинуте місто під час Війни за Персень набуло стратегічного значення як пункт переправи через Андуйн, важливий як для людей Гондору, так і для орків Мордор); palantir / одна з кількох незнищених кришталевих куль (вона слугувала засобом зв'язку та інструментом для відображення подій з інших регіонів Арди); Minas Tirith / місто в Гондорі (від 1640 року до н. е. місто виконувало функцію столиці Південного королівства та було резиденцією його королів і правлячих намісників); Rohan / Рохан (вигадане королівство людей у фентезійному Середзем'ї, яке славилось своїми вершниками-рохіррімами та забезпечувало союзний Гондор кавалерією) [38; 39; 40];

– *геополітичні, стратегічні поняття*: Donbas region / Донбас; separatist / сепаратист; peacekeeping mission / миротворча місія; foreign power / іноземна держава; full-scale invasion / повномасштабне вторгнення; international community / міжнародна спільнота; strategy / стратегія; recruitment area / військовий комісаріат [20];

– *воєнна безпека і військові формування*: razor wire / колючий дріт з лезами; HESCO barriers / бар'єри HESCO (захисні споруди); funnel / вузький проїзд/коридор, створений для контролю руху; hostility / воєнні дії; U.S. Army infantry / піхота армії США [23].

Із викладеного вище стає очевидним, що вживання воєнно-політичних термінів у художньому дискурсі репрезентує не лише конкретні історичні реалії, а й символічно-метафоричні уявлення про війну, відображені у творі Дж. Р. Р. Толкіна. У доробку Е. Гемінгвея, Е. М. Ремарка та Анни Франк концепт воєнної безпеки набуває негативного забарвлення, оскільки пов'язаний не із захистом мирного населення чи забезпеченням безпеки окремих держав, а зі зміцненням воєнної безпеки, ба більше організацією воєнної оборони країни-агресора.

Воєнно-політичні лексеми, виокремлені з текстів офіційно-ділового стилю:

– *міждержавна взаємодія*: telegram exchange / обмін телеграмами (Перша світова війна, Друга світова війна); general confidence / загальна довіра; diplomatic mission / дипломатична місія; multilateral diplomacy / багатостороння дипломатія; memorandum / меморандум; summit / саміт (зустріч на найвищому рівні); joint declaration / спільна декларація;

– *об'єкти і ресурси критичної та цивільної інфраструктури*: critical infrastructure / критична інфраструктура; civilian objects / цивільні об'єкти; residential areas / житлові райони; educational institutions / освітні заклади; medical facilities / медичні установи; fuel supplies / постачання пального; nuclear facilities / ядерні об'єкти.

Воєнно-політичні лексеми, виокремлені з текстів публіцистичного стилю:

– *підготовка кадрового забезпечення оборонних сил*: training camp / навчальний табір; service records / службові записи; reserve forces / резервні сили;

– *соціально-культурний вимір війни*: folk memory / народна пам'ять; public's reaction / реакція громадськості; collective trauma / колективна травма;

– *психологічно-стратегічні переваги у збройному протистоянні*: psychological advantage / психологічна перевага; territorial supremacy / територіальна перевага; deterrence / стримування; momentum / темп;

– *оцінка воєнних дій*: unprecedented brutality / безпрецедентна жорстокість; heavy casualties / великі втрати; scorched earth policy / тактика випаленої землі; prolonged siege / затяжна облога; decisive victory / вирішальна перемога;

– *воєнно-правові механізми покарання*: detention centre / центр утримання; political prisoners / політичні в'язні; unlawful detention / незаконне утримання; war crimes trial / судовий процес у справах воєнних злочинів; Nuremberg trial / Нюрнберзький процес (міжнародний судовий процес, організований союзниками після Другої світової війни проти правлячого складу нацистської Німеччини); International Criminal Court (The Hague) / Міжнародний кримінальний суд (Гаага).

Воєнно-політичні лексеми, виокремлені з текстів художнього стилю:

– *воєнний і медичний побут*: gray smoke / сірий дим; broken place / ділянка, зруйнована внаслідок бойових дій; dull business / монотонне заняття; ambulance business / медична служба швидкої

допомоги; self-inflicted jaundice / жовтяниця, викликана навмисно самим собою [24];

– *медична підтримка*: morphia / морфій; tub / ванна або велика миска, призначена для проведення лікувальних процедур поранених; stretcher / ноші (переносний засіб для транспортування поранених); dressing station / перев'язочний пункт; wounded / поранений; killed / вбитий [34];

– *описові маркери побутового середовища в концентраційному таборі*: hidden reasons / приховані причини; blood-red clouds / криваво-червоні хмари; roll-call square / площа для переклички; work-squads / робочі загони; healthy prisoner / здоровий в'язень; heavy cast-iron stone / важкий чавунний камінь; awkward bow / незграбний уклін [27];

– *топографічні, побутові маркери воєнної нарації*: fertile townland / родючі землі; dark year / похмурий рік; forgotten wain-road / забута колісна дорога; Barrow-down / могильні пагорби; Lord's favour / милість Володаря; trap-door / люк-пастка; passage-threshold / поріг проходу; earth-wall / земляний вал; steady pace / рівний крок; dreadful nightfall / страшна ніч; sleepless malice / безсонна злоба; portage / перенесення човнів суходолом для обходу перешкоди, наприклад, річкових порогів; haywards / наглядачі за пасовищами та огорожами [38; 39, 40];

– *соціально-економічні лексеми воєнного часу*: bargepole / штовхальна жердина; ration books / картки на продукти; black market / чорний ринок; quite fortunate / щасливий випадок; episcopal letter / звернення єпископа до вірян; difficult position / складне становище; usual practice / поширена практика; government-issue flour / борошно державного постачання [22];

– *морально-психологічні аспекти воєнного досвіду*: real man / справжній чоловік; take responsibility / брати на себе відповідальність; human compassion / людське співчуття; proud country / горда країна; devastation / руйнування; urge to flee / бажання втекти; language barrier / мовний бар'єр [20];

– (1) *образно-оцінні маркери*: midnight black / чорний, як ніч; hard memory / болісний спогад; sudden violence / раптовий спалах насильства; candy-cane stripped gate / ворота у смугах, як лядяник; white marble / білий мармур;

– (2) *соціокультурні маркери*: oblivious civilian / нічого не підозрюючий цивільний; human decency / людська порядність; human-existence / людське існування; flag-humping conservatives / показові патріоти-консерватори; cultural fault line / межа культурного протистояння [23].

Друга група об'єднує мовні одиниці, марковані війною, пов'язані з воєнною стратегією та політико-правовим розв'язанням війни; до неї належать терміни, марковані війною і лексеми, марковані війною.

Терміни, марковані війною, виокремлені з текстів офіційно-ділового стилю:

– *політико-правові поняття у стратегії розв'язання війни*: weak country / слабка країна; full guarantee / повна гарантія; political testament / політичний заповіт; civilized nations / цивілізовані нації; humane endeavor / гуманна ініціатива; settle disputes / врегульовувати суперечки; mediation offer / пропозиція посередництва; provocative action / провокаційні дії; political-diplomatic settlement / політико-дипломатичне врегулювання;

– *інституційна система військово-адміністративного управління*: war department / військове відомство; archives / архіви; Bureau / бюро;

– *стратегії у позначенні театру воєнних дій*: Anglo-French armed forces plan / Англо-французький план збройних сил; Eastern Front strategy / стратегія ведення бойових дій на Східному фронті; anti-terrorist operation (ATO) / антитерористична операція.

Терміни, марковані війною, виокремлені з текстів публіцистичного стилю:

– *політико-ідеологічна настанова*: totalitarian objective / тоталітарна мета; new order / новий порядок; ultimatum / ультиматум;

– *геополітичне, стратегічне спрямування*: ocean barriers / океанські бар'єри; Belgian coastline / бельгійське узбережжя; world crises / світові кризи; World forces / людські ресурси; theater distribution plan / план розподілу в межах театру воєнних дій;

– *соціально-громадська проблематика*: public duty / громадянський обов'язок; manpower / робоча сила; shortcomings / недоліки;

– *меморіальна тематика*: unmarked burials / безіменні поховання; exhumation / ексгумація; reinterment / перепоховання;

– *динаміка воєнних подій*: dramatic week / драматичний тиждень; blackout / блекаут; offensive / наступ; counteroffensive / контрнаступ; shelling / обстріл; occupation / окупація; deoccupation / деокупація; mobilization / мобілізація; escalation / ескалація; siege / облога; retreat / відступ; advance / просування.

Терміни, марковані війною, виокремлені з текстів художнього стилю:

Життя під бомбардуванням: bombardment / бомбардування; enemy / ворог; point blank / вприціл (йдеться про стрільянина).

У творі «All Quiet on the Western Front» Е. М. Ремарк, зазначає, що солдатам було важко пережити зиму та весняну відлигу, коли холод змінився брудом, а єдиною втіхою залишалася здатність спати попри постійні бомбардування: «*Our only comfort was having learned to sleep, in spite of the steady bombardment*» [34, с. 37] (переклад: Єдиною нашою втіхою було те, що ми навчилися спати, незважаючи на постійні бомбардування).

Воєнна безпека і цивільний захист: army / армія; Allies / союзники; evacuation plan / план евакуації; protective measures / заходи безпеки.

Фредерік Генрі, головний герой роману Гемінгвея «A Farewell to Arms», згадуючи про минуле літо, відзначав несприятливе становище на Західному фронті. Він розповідав і про зустріч біля бару, розташованого вище за Ла-Скала, де зібралися його знайомі: віце-консул, двоє студентів-вокалістів та Етторе Моретті – італієць із Сан-Франциско, який служив в італійській армії. Студенти, що мріяли виступити на сцені Ла-Скала, співали посередньо, тож Етторе зауважив віце-консулу, що їм знадобиться хтось, здатний їх захистити: «*Maybe the American army will be there to protect them, the vice-consul said*» [24, с. 109] (переклад: «Можливо, американська армія буде там, щоб захистити їх, сказав віцеконсул»).

Художньо-міфологічні образи війни: Black Gate / «Чорні ворота» (головний вхід до країни Мордор); Mordor / «Чорна країна» (існувала у світі Середзем'я, була осередком сили Чорного Володаря Саурона); the Three / три, персні ельфів, яких ніколи не торкнувся Саурон; black Rider / чорний вершник (слуга Саурона в Середзем'ї); the Seven / сім (персні гномів, прокляті Сауроном); hayward / наглядач за пасовищем та огорожами.

У творі «The Lord of the Rings» Дж. Р. Р. Толкіна гобіти Сем і Фродо прямували на північ, у напрямку фортець Карад Ангрена, оскільки їхньою метою було пройти далі крізь Мордор і виконати місію зі знищення Персня: «*In that dale behind the Morannon were the tunnels and deep armouries that the servants of Mordor had made for the defence of the Black Gate of their land*» [38, с. 1214] (переклад: У тій долині за Моранноном були тунелі й глибокі арсенали, які слуги Мордора збудували для оборони Чорної Брами своєї землі).

Символи життя за колючим дротом: menaschka / цинковий горщик, виготовлений на замовлення; bunk / лежанка; personification / персоніфікація; propusk / дозвіл.

У творі «If This Is a Man» Прімо Леві змальовує трагічну реальність Аушвіца, де виживання в

умовах голоду часто забезпечувалося за рахунок їжі, що залишалася після загиблих в'язнів. Так, «*menaschka*», яку використовували для набирання їжі, стала символом цього трагічного досвіду: «*We lifted the **menaschka** on to the **bunk** and divided it, we satisfied the daily ragings of hunger, and now we are oppressed by shame*» [27, с. 259] (переклад: Ми підняли менашку на лежанку й поділили її, втамували щоденну люту спрагу голоду – і тепер нас гнітить сором).

Соціальні, побутові загрози воєнного часу: epidemic / епідемія; prison / в'язниця; burglar / грабіжник; theft / крадіжка.

Анна Франк зазначала, що навіть попри детальні описи свого життя в укритті, люди знають про виживання євреїв небагато. Це особливо відчувається, коли вона наводить приклади страху під час повітряних нальотів та інших небезпек: «*How frightened the women are during air raids; last Sunday, for instance, when 350 British planes dropped 550 tons of bombs on Ijmuiden, so that the houses trembled like blades of grass in the wind. Or how many **epidemics** are raging here*» [22, с. 242] (переклад: Як жінки лякаються під час повітряних нальотів; минулої неділі, наприклад, коли 350 британських літаків скинули 550 тонн бомб на Еймейден, так що будинки тремтіли, немов травинки на вітрі. Або скільки епідемій зараз тут лютують).

Вимушене переміщення і цивільний захист: border / кордон; refugee / біженець; shelter / притулок.

Головний герой Алекс у романі А. Дражека «*Bridge in the Darkness*», діставшись до Перемишля, висловив своє враження про Польщу, яка відкрила свої кордони, щоб жінки та діти могли дістатися до своїх міст і бути в безпеці від війни, що насувалася. Як зазначив головний герой: «*The fact that Poland opened its **borders** to welcome Ukrainians into their country was a perfect example of the human capacity for kindness*» [20, с. 172] (переклад: Той факт, що Польща відкрила свої кордони, аби прийняти українців у своїй країні, став яскравим прикладом людської здатності до доброти).

Об'єкти контролю, заходи реагування на дефіцит електроенергії: national blackout / загальнонаціональне відключення електроенергії; bunker / бункер; checkpoint / контрольно-пропускний пункт.

У творі «*Daybreak*» М. Галлахера головний герой Люк Пакстон їхав автобусом і саме в момент загальнонаціонального відключення електроенергії перетнув кордон України: «*Brittle*

*Ukrainian sounded through a loudspeaker, reminding of the **national blackout***» [23, с. 7] (переклад: Надризна українська лунала з гучномовця, нагадуючи про загальнонаціональне відключення електроенергії).

Лексеми, марковані війною, виокремлені з текстів офіційно-ділового стилю:

Людські та матеріальні втрати у війні: devastation / спустошення; destruction / руйнування; losses / втрати; ruin / занепад; blood / кров; treasure / скарб (метафоричне значення «ресурс»); privation / позбавлення.

У 1917 році канцлер Німеччини на засіданні Головного комітету Рейхстагу сказав: «*When, as after the termination of the war, the world will fully recognize its horrible **devastation of blood and treasure**, then through all mankind will go the cry for peaceful agreements and understandings which will prevent, so far as is humanly possible, the return of such an immense catastrophe*» [26, с. 6] (переклад: Коли після завершення війни світ повною мірою усвідомить її жахливі спустошення кров'ю та ресурсами, тоді крізь усе людство пройде заклик до мирних угод і взаєморозуміння, які, наскільки це можливо для людини, запобігатимуть повторенню такої величезної катастрофи).

Лексеми, марковані війною, виокремлені з текстів публіцистичного стилю:

Автобіографічна воєнна рефлексія: story / історія; personal experiences / особистий досвід; shortcomings / недоліки, хиби.

16 квітня 1948 року The New York Times розпочала публікацію першого тому мемуарів Вінстона Черчилля про Другу світову війну. Цей том – перший із п'яти, які планували видавати з інтервалом у пів року – мав назву «Насування бурі» (The Gathering Storm). Він складався з двох книг: «Від війни до війни» (From War to War) та «Передсвітнкова війна» (The Before Twilight War). У передмові Черчилль, спираючись на власний особистий досвід (personal experiences) і не приховуючи визнання певних недоліків (shortcomings), наголосив: «*I must regard these volumes as a continuation of the **story** of the First World War which I set out in «The World Crisis», «The Eastern Front» and «The Aftermath». Together, if the present work is completed, they will cover an account of another Thirty Years War*» [36] (переклад: Я мушу розглядати ці томи як продовження розповіді про Першу світову війну, яку я виклав у книгах «The World Crisis», «The Eastern Front» та «The Aftermath». Разом, якщо теперішня праця буде завершена, вони охоплять опис ще однієї Тридцятирічної війни).

Лексеми, марковані війною, виокремлені з текстів художнього стилю:

Рік надії чи рік втрат: man / чоловік; bad year / поганий рік; good year / хороший рік.

Фредерік Генрі (Е. Гемінгвей «A Farewell to Arms») ділився враженнями від бойових дій італійських військ, які під час Першої світової війни вели наступ на ділянці Карсо (Carso), захопили Кук (Monte Kuk) навпроти Плави та просувалися на плато Байнсіцца (Bainsizza): «*We were in the war now but I thought it would take a year to get any great amount of troops over and train them for combat. Next year would be a **bad year**, or a **good year** maybe. The Italians were using up an awful amount of **men**. I did not see how it could go on*» [24, с. 107] (переклад: Ми вже були втягнуті у війну, але я думав, що знадобиться рік, аби перекинути значну кількість військ і підготувати їх до бою. Наступний рік буде важким – або, можливо, вдалим. Італійці витрачали величезну кількість людей. Я не розумів, як це може тривати далі).

Хаос і страждання: moaning / стогін; madness / божевілля; terrible pain / жахливий біль; mess / безлад.

У романі Е. М. Ремарка війна постає як безкінечне коло божевілля і хаотичного безладу, у якому навіть порятунок звучить як тимчасова ілюзія: «*At the last? Who knows how long this **mess** will go on? Now you are saved*» [34, с. 40] (переклад: Нарешті? Хто знає, скільки ще триватиме цей безлад? Тепер ти врятований). *It was the moaning of the world* [34, с. 12] (переклад: це був стогін світу).

Звістка з-під Скелі: news / новини; defence / оборона; rock / скеля.

Арагорн (Дж. Р. Р. Толкін «The Lord of the Rings») увійшов до цитаделі й, на свій жах, дізнався, що Еомер не дістався до Горнбурга: «*What is the **news**, Aragorn?*» he said. «*The Deeping Wall is taken, lord, and all the **defence** swept away; but many have escaped hither to the **Rock***» [39, с. 702] (переклад: Як новини, Арагорне? – сказав він. – Глибокий мур захоплено, мій володарю, і всю оборону зметено; але багатьом вдалося врятуватися сюди, на Скелю).

Примара смерті і незбагнений розум: death / смерть; phantom / примара; mysterious mental process / незбагнений хід думок; last race / остання раса.

Як писав Леві, звіряче приниження, розпочате переможними німцями, було доведене до кінця німцями, що зазнали поразки, адже саме людина вбиває, людина творить або страждає від несправедливості, проте вже не є людиною той,

хто, втративши будь-яку стриманість, ділить своє ліжко з трупом: «*26 January. We lay in a world of **death and phantoms**. The **last race** of civilization had vanished around and inside us*» [27, с. 195] (переклад: «26 січня. Ми лежали у світі смерті й примар. Остання раса цивілізації зникла навколо нас і всередині нас»).

Простір для усамітнення: room / кімната; attic / горище; refuge / сховище.

У четвер, 16 березня 1944 року, Анна Франк писала про чудову погоду та про те, що планує провести частину дня на горищі, оскільки їй бракує власної кімнати. «*I now know why I'm so much more restless than Peter. He has his own **room**, where he can work, dream, think and sleep. I'm constantly being chased from one corner to another. I'm never alone in the room I share with Dussel, though I long to be so much. That's another reason I take **refuge** in the **attic***» [22, с. 218] (переклад: Тепер я знаю, чому я набагато неспокійніша за Петера. У нього є власна кімната, де він може працювати, мріяти, думати й спати. Мене ж постійно виганяють з одного кутка в інший. Я ніколи не буваю наодинці в кімнаті, яку ділю з Дюсселем, хоча так сильно цього прагну. Ось ще одна причина, чому я ховаюся на горищі).

Грошові засоби забезпечення: cash / готівка; savings / заощадження.

По дорозі до Перемишля Алекс (А. Дражек «Bridge in the Darkness») підслухав розмову між матір'ю та донькою про те, як вони зможуть вижити на ті гроші, що мали при собі. Вони розповідали: «*We had withdrawn a substantial amount of **cash** before leaving Ukraine, and luckily for us, mother was able to access her **savings***» (переклад: Ми зняли значну суму готівки перед від'їздом з України, і, на щастя для нас, мама змогла отримати доступ до своїх заощаджень) [20, с. 173].

Категорії професій добровольців: Ukrainian men / українські чоловіки; student / студент; IT worker / IT-спеціаліст. Ukrainian men / українські чоловіки. Люк Пакстон (М. Галлахер «Daybreak») розумів, що разом з ним до України в автобусі їдуть хлопці, які повертаються з-за кордону, аби стати на захист Батьківщини: «*Young **Ukrainian men** returning from abroad to join the fight*» [23, с. 9] (переклад: Молоді українські чоловіки повертаються з-за кордону, щоб приєднатися до боротьби). «*They were a collection of **students and IT workers** living in the Nordic states*» [там само] (переклад: Вони були групою студентів та ІТ-спеціалістів, які проживали у скандинавських країнах).

Третя група охоплює вирази з воєнно-політичним навантаженням, слугує для опису ситуа-

цій, процесів і явищ у воєнно-політичній сфері, а також для відображення війни, її наслідків і механізмів.

Вирази, що мають воєнно-політичне навантаження, виокремлені з текстів офіційно-ділового стилю:

– *агресія під час війни*: persecuting the Jews / переслідування євреїв; declaration of war / оголошення війни; marching on Serbia / наступ на Сербію; mutual suspicion and fear of aggression / взаємна підозра і страх агресії; violating the sovereignty and territorial integrity / порушення суверенітету та територіальної цілісності;

– *мирні ініціативи*: renunciation of war as an instrument of national policy / відмова від війни як інструменту національної політики; renunciation of all wars of aggression / відмова від усіх загарбницьких війн; peace should be maintained / мир має бути збережений; save the peace of Europe / зберегти мир у Європі; concrete contribution towards security / конкретний внесок у зміцнення безпеки;

– *міжнародно-правові інструменти, переговорні практики*: instruments of ratification / ратифікаційні грамоти; adopt the draft resolution / ухвалити проект резолюції; negotiations with Austria / переговори з Австрією; recognition of the «independence» / визнання «незалежності»; agreement / угода; treaty / договір; protocol / протокол; convention / конвенція;

– *порушення та анулювання міжнародних угод і форматів переговорів*: breach of a Treaty of London (1915) / порушення Лондонського пакту (1915); breach of a Treaty of Versailles (1919) / порушення Версальського договору (1919); discrediting the Kellogg-Briand Pact (1928) / дискредитація пакту Бріана-Келлога (1928); the Munich Agreement (1938) to be null and void from the very beginning / Мюнхенська угода (1938) є недійсною з самого початку; the Molotov-Ribbentrop Pact was terminated on 22 June 1941 / Пакт Молотова-Ріббентропа було розірвано 22 червня 1941 року; unilateral withdrawal from the Minsk agreements / односторонній вихід з Мінських домовленостей; ignoring decisions within the Normandy Four / ігнорування рішень у рамках Нормандського формату.

Вирази, що мають воєнно-політичне навантаження, виокремлені з текстів публіцистичного стилю:

– *дипломатичне партнерство*: true friend and partner / справжній друг і партнер; no reason for chaotic action / немає підстав для хаотичних дій; bound by common values / пов'язані спільними цінностями; committed to lasting peace / віддані справі тривалого миру; acquisition and

cross-servicing agreement / угода про придбання і взаємне забезпечення, укладена на двосторонній основі між Сполученими Штатами та їхніми союзниками, яка передбачає можливість обміну більшістю поширених видів матеріально-технічних ресурсів, зокрема продуктами харчування, паливом, транспортними засобами, боєприпасами і обладнанням; military counterparts spoke via back channels / військове керівництво вело переговори через неофіційні канали зв'язку;

– *участь цивільних у війні*: foreign nationals fighting for Ukraine / іноземні громадяни, які воюють за Україну; civilian persons in time of war / цивільні особи в період війни; fleeing from the war zone / тікати із зони бойових дій;

– *порушення міжнародного гуманітарного права*: breaches of the rules and customs of war / порушення правил і звичаїв війни; gross and systematic violations of human rights / грубі та систематичні порушення прав людини; removal of Ukrainian children / вивезення українських дітей; systematic and widespread use of torture / систематичне й масове застосування тортур;

– *міжнародно-правовий захист*: Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War / Конвенція про захист цивільного населення під час війни (1949); Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded, Sick, and Shipwrecked Members of the Armed Forces at Sea / Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі (1949);

– *пам'ять про війну*: year of remembrance / рік пам'яті; sea of poppies / море маків; minute of national silence / загальнонаціональна хвилина мовчання; National Day of Mourning / національний день жалоби; the memory of the fallen heroes / вшанування пам'яті загиблих героїв; National Memorial to the Heavenly Hundred Heroes / Алея Героїв Небесної Сотні.

Вирази, що мають воєнно-політичне навантаження, виокремлені з текстів художнього стилю:

– *історичні алюзії*: the West front did not sound so good / становище на Західному фронті не виглядало надто добре; Napoleon would have whipped the Austrians on the plains / Наполеон розгромив би австрійців на рівнинах; perhaps wars weren't won any more / можливо, війни вже більше не виграють; maybe it was another Hundred Years War / можливо, це була ще одна Столітня війна [24];

– *на лінії життя і смерті*: Thousands of Kantoreks / тисячі Кантопеків; path of the Dead / стежка Мертвих; senselessness of the fear / без-

глуздість страху; a new confusion overtook / охопила нова плутанина; death to anyone who entered my shell hole / смерть кожному, хто увійде в мою вирву (заглибина в землі, утворена вибухом артилерійського снаряда); another wave of our attack / ще одна хвиля нашого наступу [34];

– *епопея битв Середзем'я*: The Siege of Gondor / облога Гондору, також відома як Облога Мінас-Тіріта на честь головного міста Гондору (серія битв, розпочатих Сауроном з метою захоплення Мінас-Тіріта в рамках Війни за Персень); Last Alliance of Elves and Men / великий союз ельфів та людей, утворений у 3430 році Другої Епохи у відповідь на загрозу завоювання з боку Темного Володаря Саурона; The War of the Ring / Війна за Персень (великий конфлікт наприкінці Третьої Епохи, названий на честь Єдиного Персня) [38; 39; 40];

– *межі фронту і межі свободи*: the repidity of the Russian advance / швидкість російського наступу; evacuated the Silesian mining region / евакуйовано Сілезький гірничодобувний регіон; they acted differently in the district of Auschwitz / вони діяли по-іншому в районі Освенцима; marked the limits of the camp / позначили межі табору [27];

– *тріщина в моноліті Третього Рейху*: assassination attempt has been made on Hitler's life / було скоєно замах на життя Гітлера; getting rid of Hitler / усунення Гітлера; Germans kill each other off / німці вбивають один одного; less work for the Russians and the British / менше роботи для росіян та британців; cowardly attempt on the Führers life / боягузливий замах на життя фюрера [22];

– *життя під загрозою*: puppet regime in power / маріонетковий режим при владі; protection of your home / захист свого дому; we had left Kyiv the second day the attacks began / ми покинули Київ на другий день від початку атак; we never had to sleep in shelters / нам ніколи не доводилося спати в укриттях; we never had to hide away in fear / нам ніколи не доводилося ховатися від страху; we never being bombed / нас ніколи не бомбили [20];

– *свідчення мужності*: invasion of Ukraine happened / відбулося вторгнення в Україну; this is our country / це наша країна; Ukrainian men stay in country / українські чоловіки залишаються в країні; it is my duty / це мій обов'язок; they were my heroes / вони були моїми героями [23].

Наступним етапом дослідження виступає теоретичний і емпіричний аналіз військово-політичної лексики.

Військово-політична лексика – це специфічна підсистема мови війни, що відображає взаємозв'язок військової сфери та політичної сис-

теми суспільства й охоплює терміни, пов'язані зі збройними силами, військовими званнями, адміністративними структурами, озброєнням, а також із засобами та методами ведення бойових дій. Зміст цієї лексики полягає в забезпеченні комунікації між військовим командуванням, вищим керівництвом держави та суспільством шляхом інформування про перебіг конфлікту, обґрунтування чи виправдання військових операцій, висвітлення останніх новин із фронту з урахуванням політичних інтересів держави. Цей пласт лексики функціонує як у період збройного протистояння, так і в мирний час, зокрема під час засідань ООН, ПАРС та інших міжнародних організацій.

Військово-політична лексика поділяється на такі групи, як-от: 1) військово-політичні терміни і військово-політичні лексеми; 2) терміни, марковані сферою військової справи і лексеми, марковані сферою військової справи; 3) вирази, що мають військово-політичне навантаження, або іншими словами вирази, що мають військово-політичне значення в контексті.

Військово-політичний термін – це слово або словосполучення, яке репрезентує поняття військової сфери та політичної системи суспільства і входить до складу військової та політичної метамови.

Військово-політична лексема – це мовна одиниця, яка, перебуваючи на межі між спеціалізованою військово-політичною термінологією та загальноновживаною лексикою забезпечує передачу військової та політично значущої інформації у доступній для широкої аудиторії формі.

Термін, маркований сферою військової справи – це слово або словосполучення, яке позначає явища, процеси, предмети чи дії, пов'язані з організацією та веденням війни, військово-політичною діяльністю, озброєнням, тактичними прийомами та їхнім ідеологічним виміром.

Лексема, маркована сферою військової справи – це одиниця загальноновживаної лексики, яка в умовах збройного конфлікту набуває спеціалізованого значення, відображаючи військові процеси та явища.

Вираз, що має військово-політичне навантаження – це мовна конструкція, у формі словосполучення чи фрази, яка поєднує повнозначні та службові слова (прийменники, сполучники тощо) і відображає зміст понять, пов'язаних із військово-політичною тематикою.

Перша група мовних одиниць формує понятійне поле військово-політичної діяльності, що поєднує матеріальну складову (техніка, озброєння, інфраструктура) з організаційною (операції, формування,

забезпечення) та ідеологічною (цінності, риторика, ідеологеми). На цьому перетині проявляється їхня ключова функція – бути інструментом ведення війни й водночас маркером політичної влади.

Військово-політичні терміни, виокремлені з текстів офіційно-ділового стилю:

– *військово-політична звітність*: public affairs assessment / аналіз медіа та громадської думки щодо розуміння цілей і підтримки військової діяльності; threat analysis / аналіз загроз; battle damage assessment report / звіт про результати оцінки бойових пошкоджень; mine countermeasure report / звіт про заходи протимінної діяльності;

– *військово-морська техніка*: aircraft carrier / авіаносець (військовий корабель, призначений для підтримки та експлуатації літаків); lighter aboard ship / корабель, що транспортує баржі (ліхтери); patrol boat / патрульний катер; warship / бойовий корабель; landing craft / десантний катер; auxiliary ship / корабель забезпечення (транспортування вантажів, пального, боєприпасів, проведення ремонту, медичної допомоги тощо);

– *військова авіація*: attack helicopter / ударний вертоліт; helicopter / гелікоптер; military aircraft / військовий літак; McDonnell Douglas KC-10 Extender / американський літак-заправник;

– *сухопутна військова техніка*: unmanned ground vehicle / безпілотний наземний транспортний засіб; army truck / військова вантажівка; military armored car / військова бронемашина; armoured personnel carrier / бронетранспортер; infantry fighting vehicle / бойова машина піхоти; tank / танк; logistic vehicle / вантажний транспортний засіб, призначений для перевезення матеріально-технічних засобів, обладнання, пального, боєприпасів та іншого забезпечення, необхідного для підтримки військових операцій; command and staff vehicle / командно-штабний транспортний засіб, призначений для організації безперервного цілодобового радіозв'язку та здійснення управління у тактичній ланці військових підрозділів; light armored vehicle / легкий броньований автомобіль; amphibious vehicle / колісний або гусеничний транспортний засіб підвищеної прохідності, здатний пересуватися як по суші, так і по воді;

– *система протиповітряної оборони*: air defense system / система ППО; surface search radar / радар наземної розвідки; air surveillance radar / радар повітряного спостереження; air defense artillery / артилерія ППО; night vision device / прилад нічного бачення;

– *артилерія*: field artillery / польова артилерія; mortar / міномет; heavy trench mortar / важкий траншейний міномет (артилерійська зброя вели-

кого калібру Першої світової війни); self-propelled artillery / самохідна артилерійська установка;

– *ракети*: cruise missile / крилата ракета; intercontinental ballistic missile / міжконтинентальна балістична ракета; short-range ballistic missile / балістична ракета малої дальності; air-surface missile / ракета «повітря-поверхня»; ballistic missile / балістична ракета; anti-tank guided missile / протитанкова керована ракета; air-launched cruise missile / крилата ракета повітряного базування; Aggregat 4 / Агрегат 4 (рання назва німецької ракети V-2; це була балістична ракета дальнього радіусу дії, розроблена в Німеччині під керівництвом Вернера фон Брауна в рамках програми Vergeltungswaffen («зброя відплати») під час Другої світової війни);

– *сучасні засоби ураження, допоміжні обладнання*: unmanned aerial vehicle / безпілотний літальний апарат (дрон); remote weapon system / дистанційно керований бойовий модуль; remote detonation system / система дистанційного підриву; drone pilot goggles / окуляри пілота безпілота;

– *вибухові пристрої*: cartridge-actuated device / невеликий вибуховий пристрій, що спрацьовує за допомогою патрона; improvised explosive device / саморобний вибуховий пристрій;

– *біологічні, хімічні, нервово-паралітичні засоби ураження*: biological agent / мікроорганізм (або отриманий із нього токсин), який спричиняє захворювання; chemical agent / хімічна речовина, призначена для застосування у військових операціях з метою вбивства або тяжкого поранення; nerve agent / нервово-паралітична речовина; controlled substance / наркотичний засіб;

– *хімічна зброя*: chemical weapon / хімічна зброя; chlorine gas / хлорний газ (його використовували під час Першої світової війни); mustard gas / іприт (хімічна зброя, що спричиняє опіки та пухирі на відкритих ділянках шкіри, а також внутрішню кровотечу);

– *радіолокаційні системи*: weapon-locating radar / радіолокаційна система, призначена для визначення координат вогневих позицій польової артилерії, ракетних систем залпового вогню; airborne interception radar / бортова радіолокаційна система перехоплення, встановлена на винищувачах (Друга світова війна); airborne cigar / авіаційний електронний глушник для блокування каналів радіолокації ворожих нічних винищувачів (Друга світова війна).

Військово-політичні терміни, виокремлені з текстів публіцистичного стилю:

– *військові формування*: joint force / об'єднане угруповання військ, сформоване з підрозділів;

land forces / сухопутні війська (особовий склад, системи озброєння, транспортні засоби, що діють на суші); maritime forces / військово-морські сили, що здійснюють операції на поверхні, під водою та в повітряному просторі над морем з метою здобуття або утримання панування на морі та контролю над морським простором; paramilitary forces / воєнізовані формування, що відрізняються від регулярних збройних сил будь-якої країни, але подібні до них за організацією, оснащенням, підготовкою чи завданнями; tactical reserve / тактичний резерв (частина військового формування, що перебуває під контролем командира як маневрений підрозділ для впливу на подальший перебіг бойових дій); First Cavalry Corps / перший кавалерійський корпус (Друга світова війна); First and Second German Armies / Перша та Друга німецькі армії; German battalion / німецький батальйон; continental armies / континентальні армії (узагальнена назва сухопутних військових формувань європейських держав, що діяли на континенті); First British Expeditionary Force / перше експедиційне формування Британської армії;

– *військові операції*: military intervention / військове втручання; military occupation / військова окупація; military source operations / операції із залучення військових джерел інформації; mission command / проведення військової операції; offensive counterair attack operations / наступальні контрповітряні атаки; operational decontamination / дезактивація, що здійснюється окремим військовослужбовцем та/або підрозділом і обмежується конкретними частинами оперативного важливого обладнання; over-the-horizon amphibious operation / десантна операція, що розпочинається з відстані, яка перевищує межі видимості та зони дії берегових радарів; overt operation / відкрита операція (без приховування); special operation / спеціальна операція; withdrawal operation / операція з відведення військ; special operations joint task force / об'єднана оперативна група спеціальних операцій;

– *вибухово-бойові ураження кораблів*: sever the bow / відокремлення носової частини корабля від корпусу внаслідок вибуху, зіткнення або іншого сильного пошкодження; blast / вибухова хвиля; torpedo hit / влучання торпеди у корабель; shell burst / розрив артилерійського снаряда на борту або поблизу корабля;

– *військові маневри*: deployment / розгортання (військ) / передислокація військ; mobility corridor / коридор мобільності (райони, відносно вільні від перешкод, де війська змушені рухатися визначеним маршрутом через обмеження місце-

вості, що дозволяє збройним силам використовувати принципи маси і швидкості; debarkation / вивантаження військ, техніки або боєприпасів із корабля чи літака; great movement / масштабне переміщення з'єднань, частин чи техніки на театрі воєнних дій; over the top / вихід з окопів, коли солдати залишали траншеї та просувалися у напрямку противника;

– *військові шпитали*: New Zealand Convalescent Hospital (Hornchurch) / медичний заклад, який у роки Першої світової війни належав до категорії військових шпиталів для одужання; Hospital ship / шпиталь-корабель (під час Першої світової війни його використовували як локацію для лікування та транспортування поранених і хворих військовослужбовців); Isolation Hospital / госпіталь (або окреме відділення), призначений для лікування та ізоляції військовослужбовців чи цивільних, хворих на інфекційні хвороби, як-от тиф, холера, дифтерія тощо (Перша і Друга світові війни); Naval Hospital / військово-морський шпиталь (Перша і Друга світові війни);

– *медичне забезпечення*: force health protection / заходи, спрямовані на підтримку, покращення або збереження психічного й фізичного здоров'я військовослужбовців; military health system / система охорони здоров'я військових; originating medical treatment facility / медичний заклад, що здійснює первинне лікування; emergency medical treatment / невідкладна медична допомога; disease and nonbattle injury / хвороби та небойові травми; flash burn / опік, спричинений надмірним впливом (на оголену шкіру) теплового випромінювання;

– *поранення*: shrapnel wound / осколкове поранення від уламків оболонки артилерійського снаряда, що розлітаються при вибуху; shell wound / осколкове чи вибухове поранення від артилерійських снарядів; hand-grenade wound / поранення від ручної гранати (осколкове, вибухове, інколи комбіноване); gunshot wound / вогнепальне поранення; ricochet / рикошет (відскок кулі);

– *індивідуальний захист військових*: personal protective equipment / захисний одяг і обладнання, призначені для захисту або ізоляції людини від хімічних, фізичних та термічних небезпек; protective clothing / захисний одяг (спеціально розроблений, або оброблений одяг, призначений для захисту особового складу від небезпечних чинників); shielding / екранування (матеріал відповідної товщини та фізичних характеристик, що використовується для захисту персоналу від радіації під час виробництва, обробки, транспортування матеріалів); military personal protective equipment / військові засоби індивідуального захисту;

– *аналітично-інформаційне забезпечення військових операцій*: situation report / доповідь, що містить інформацію про обстановку в районі розташування підрозділу; source registry / реєстр джерел або каталог контактів і джерел, зосереджених у єдиній базі для ефективного управління, координації та усунення суперечностей під час проведення операцій із джерелами; target analysis / аналіз потенційних цілей з метою визначення їхньої військової значущості для ураження та вибору озброєння, необхідного для досягнення запланованого рівня руйнувань; technical evaluation / технічна оцінка (дослідження, що проводять розробники з метою випробування зразків озброєння та військової техніки на предмет їхньої технічної придатності до використання у війську); human factors analysis / аналіз людських чинників; plan approval in-progress review / проміжна перевірка у процесі затвердження плану.

Військово-політичні терміни, виокремлені з текстів художнього стилю:

– (1) *озброєння і боєприпаси*: coal-boxes / низькошвидкісні німецькі снаряди; daisy-cutters anti-personnel shells that are fired at ground level / протипіхотні снаряди, що стріляють на рівні землі; flame-thrower a weapon for shooting a stream of flaming gasoline, oil, napalm / зброя для стрільби струменем палаючого бензину, нафти, напалму; 98 rifle an upgraded Mauser rifle, which was safer and easier to use than earlier models / модернізована рушниця Маузера, безпечніша й зручніша у використанні, ніж попередні моделі; nose-cap the metal tip of an explosive device / металева наконечна частина вибухового пристрою;

– (2) *військово-правові поняття, культурні референти*: court-martialled convicted by a court-martial / a trial by armed-forces personnel of a person accused of breaking military law / судовий розгляд військовослужбовцями справи особи, обвинуваченої в порушенні військового права; lycurgus real or legendary spartan lawgiver of about the 9th century B.C. / лікург (реальний чи легендарний спартанський законодавець приблизно IX століття до н. е.) [34];

– (1) *вогнепальна зброя, техніка*: rifle / рушниця; automatic pistol / автоматичний пістолет; an Astra 7.65 caliber / пістолет «Astra» калібру 7,65 мм; carbines / карабіни (гвинтівки з укороченим стволом, були призначені для кавалерії); battery / батарея (позиція для важких гармат або укріплення, оснащена гарматами); big Skoda guns / великі гармати «Шкода» (тип артилерії); camion / вантажівка, важкий фургон; gasoline park / станція (пункт) для заправки автотранспорту;

– (2) *військові звання, підрозділи*: sanitary officer / санітарний офіцер; English private soldier / англійський рядовий солдат; Hungarian corporal / угорський капрал; brigata (Italian) / бригада; capitano (Italian) / капітан; Grenadier / член спеціального полку або корпусу; sergeant-adjutant / сержант-ад'ютант (штабний офіцер, який виконував обов'язки адміністративного помічника командира); sotto-tenente (Italian) / молодший лейтенант; tenente-colonello (Italian) / підполковник; riparto (Italian) / дивізія; third army / третя армія [24];

– (1) *воєнні дії, операції*: capitulation / капітуляція; siege / облога; D-day / день «Д» (перший день висадки союзників у Нормандії під час Другої світової війни); shelled / обстріляний (бомбардований) артилерією; Cherbourg / Шербур (перший масштабний об'єкт, за який точилися бої після висадки союзників у Нормандії – стратегічний порт у Франції, здобутий у червні 1944 р.); Vitebsk / Вітебськ, білоруське місто, де Червона армія завдала поразки німцям під час Білоруської операції («Багратіон») у червні-липні 1944 р.; British plane / британський літак; Russian front / російський фронт; Polish border / польський кордон;

– (2) *нацистська ідеологія*: «Führer aller Germanen» / «лідер усіх германців»; S. S. (Schutzstaffel) / «загони охорони», спершу особиста охорона Гітлера, згодом трансформована у воєнізовану організацію, яка виконувала функції поліцейського контролю; German troops / німецькі війська; Goebbels / міністр пропаганди Третього Рейху; «Bocheland» / «Бошланд», зневажливий термін на позначення німецьких солдатів;

– (3) *людські страждання*: pogrom / погром (організоване знищення етнічної групи); rampant / дикий, неконтрольований; plight / скрутне становище, біда; concentration camp / концентраційний табір, місце де утримували військовополонених, біженців і політичних в'язнів у суворій ізоляції; hemorrhage / кровотеча; scudding / стрімко рухатися, мчати [22];

– (1) *військові поняття, статуси у світі Толкіна*: Eorlingas / воїни Рогану; Esquire / зброєносець, кандидат у лицарі Weapontake / збір зброєносців; fey / приречений на смерть;

– (2) *військове спорядження*: buckler / невеликий круглий щит (використовувався у середньовіччі для захисту в рукопашному бою); Bollards / дерев'яні стовпи для закріплення канатів; Ironmongery / броня, виготовлена з металу [38; 39; 40];

– *нацистська табірна система*: SS officer / офіцер «Захисних загонів»; Blockältester / «старо-

ста бараку», в'язень, якого адміністрація табору призначала відповідальним за порядок і контроль у бараці; Wehrmacht / Вермахт (збройні сили нацистської Німеччини); SS-Waffe / зброя «Захисних загонів»; guard-tower / вартова вежа; Bobelturm (Babelturm) / «Вавилонська вежа» (іронічна назва карбідної вежі, збудованої в'язнями на заводі Буна; у мемуарах Леві вона постає як символ безумної мрії панів про велич, що була зведена на стражданнях й приниженні) [27, с. 84];

– *понятійне поле призову до армії*: frontline / передова; join the military / вступити на військову службу; army material / військовий матеріал; recruitment center / військовий комісаріат [20];

– *військове забезпечення*: Humvees / Хамві (військові всюдиходи); hunting rifle / мисливська рушниця; military training / військова підготовка; assault pack / штурмовий наплічник; gun / зброя; Army infantry / піхота армії; National Guard armory / арсенал Національної гвардії; soldier / солдат [23].

Військово-політичні лексеми, виокремлені з текстів офіційно-ділового стилю:

Балістичні умови, параметри ураження: conditions / умови; factors / чинники; extreme long range / наддалека відстань; short range / коротка відстань; indefinite zone / невизначена зона.

В архівному документі-звіті хірурга А. Фонтлероя «Report on the medico-military aspects of the European war» у підрозділі «Firearms, projectiles, and other means of inflicting wounds observed in the present war» наголошено, що характер ураження тканин кулями визначається не лише їх конструктивними особливостями, а й дистанцією пострілу. Зокрема, між короткими та наддалекими відстанями існує невизначена зона, у якій характерний «вибуховий ефект» кулі не проявляється: «*On account of certain conditions and factors, which have never been satisfactorily explained, the bullet at an extreme long range will not infrequently cause wounds showing an «explosive effect»; and hence there seems to be a certain indefinite zone, between short and extreme long ranges, in which the bullet does not produce the marked «explosive effect» usually noted for these two ranges*» [21, с. 11] (переклад: Через певні умови та чинники, які ніколи не були задовільно пояснені, куля на наддалекій відстані нерідко спричиняє рани, що демонструє «вибуховий ефект». Водночас між короткою та наддалекою дистанціями простежується невизначена зона, у межах якої куля не формує характерного «вибухового ефекту», зазвичай властивого цим двом відстаням).

Військово-політичні лексеми, виокремлені з текстів публіцистичного стилю:

Стратегічні цілі та засоби російського вторгнення: decapitate the regime / «обезголовити» режим; pro-Russian government / проросійський уряд; spear / спис; main cargo airport / головний вантажний аеропорт; platform / платформа; Ukraine's capital / столиця України.

У середині січня 2022 року президент США Джо Байден відправив директора ЦРУ Вільяма Бернса на таємну зустріч із президентом України Володимиром Зеленським. На той час розвідка вже мала чіткіше уявлення про те, що Росія планує здійснити військовим шляхом. За словами Боба Вудворда у книзі «War», Бернс особисто прибув до Києва та повідомив Зеленському: «*There is going to be a significant invasion of your country, including your capital*», the CIA director said to President Zelensky. «*Russian Special Forces are trying to assassinate you. They are coming for you personally*». Russian forces will come straight across the Belarus frontier and try to take Kyiv, **decapitate your regime and establish a pro-Russian government**», Burns said. That was the **spear of Russia's attack. Russia plans to seize Hostomel**, Burns continued, referring to the **main cargo airport northwest of Kyiv**, and then use it as a **platform to bring in airborne forces to take control of Ukraine's capital**» [42, с. 105] (переклад: «Відбудеться масштабне вторгнення у вашу країну, включно зі столицею», – сказав директор ЦРУ президентові Зеленському. «Російські спецпризначенці намагаються вас убити. Вони йдуть саме за вами». «Російські війська підуть прямо через білоруський кордон і спробують захопити Київ, обезголовити ваш режим і встановити проросійський уряд», – заявив Бернс. – «Це буде списом російського нападу. Росія планує захопити Гостомель, – продовжив Бернс, маючи на увазі головний вантажний аеропорт на північний захід від Києва, – а потім використати його як платформ для перекидання повітряно-десантних військ з метою встановлення контролю над столицею України»).

Військово-політичні лексеми, виокремлені з текстів художнього стилю:

«Сильні» образи війни: colourless face / безбарвне обличчя; convulsed earth / «зморщена» земля; a few hundred yards / кількесот ярдів.

Пауль Боймер (Е. М. Ремарк «All Quiet on the Western Front») описує чергову хвилю атак, у якій проступають сильні образи війни: «*Mines, tanks, glns... we saw time pass in the colourless faces of the dying. We shot, we killed. The little piece of convulsed earth was held. We had yielded a few hundred yards,*

but on every yard there was a dead man...» [34, с. 28] (переклад: Міни, танки, гармати... Ми бачили, як час минає в безбарвних обличчях помираючих. Ми стріляли, ми вбивали. Маленький шматочок зморщеної землі було втримано. Ми відступили на кількасот ярдів, але на кожному ярді лежав мертвий).

Прифронтовий військовий шпунталь: outside the post / біля посту; light / світло; curtain / завіса.

Ситуацію, описану Е. Гемінгвеем у творі «A Farewell to Arms», коли санітарний пост опинився під мінометним обстрілом, ілюструє такий фрагмент: *»Outside the post a great many of us lay on the ground in the dark. They carried wounded in and brought them out. I could see the light come out from the dressing station when the curtain opened and they brought some one in or out. The dead were off to one side»* [24, с. 53] (переклад: Біля посту багато з нас лежали на землі в темряві. Поранених заносили та виносили. Я бачив, як із перев'язувального пункту виходило світло, коли відсувалася завіса, і когось заносили чи виносили. Мертві лежали осторонь).

Ціннісні орієнтири у військовому дискурсі Анни Франк: freedom / свобода; truth / правда; justice / справедливість.

У сцені, коли Анна Франк втішала налякану пані ван Даан, їхня розмова торкалася теми втечі, можливого допиту в гестапо, дзвінків пану Клейману, зосібна мужності. Саме тоді Анна наголосила на важливості внутрішньої стійкості: *»We must behave like soldiers, Mrs van Daan. If our time has come, well then, it'll be for Queen and Country, for **freedom, truth and justice**, as they're always telling us on the wireless. The only bad thing is that we'll drag the others down with us!»* [22, с. 255] (переклад: Ми повинні поводитися як солдати, пані ван Даан. Якщо наш час настав, ну що ж, тоді це буде за Королеву й Батьківщину, за свободу, правду і справедливість, як нам завжди кажуть по радіо. Погано лише те, що ми потягнемо за собою інших).

Військово-політична риторика у промові Боромира (капітана Білої Вежі): plan / план; great alliances / великі союзи; glorious victory / велична перемога; king / король.

У сцені ради Боромир (Дж. Р. Р. Толкін «The Lord of the Rings») дедалі наполегливіше висловлює сумнів у мудрості ельфів і чарівників, відкидає їхню обережність і наполягає на використанні Персня Влади як зброї проти Мордору. У його промові наростає пафос сили й перемоги, що переростає у видіння себе як воєначальника й майбутнього короля: *»Boromir strode up and down, speaking*

*ever more loudly. Almost he seemed to have forgotten Frodo, while his talk dwelt on walls and weapons, and the mustering of men; and he drew **plans for great alliances and glorious victories to be**; and he cast down Mordor; and became himself a mighty **king**, benevolent and wise»* [40, с. 519] (переклад: Боромир ходив туди-сюди, говорячи дедалі голосніше. Здавалося, він майже забув про Фродо, бо його мова зосереджувалася на мурах і зброї, на зборі воїнів; він малював плани великих союзів і майбутніх величних перемог; він знищував Мордор і сам ставав могутнім королем, добрим і мудрим).

Соціально-етнічна стратифікація таборового середовища: English prison-ers-of-war / англійські військовополонені; Ukrainian women / українські жінки; French volunteers / французькі добровольці; slave / раб.

У Прімо Леві («If This Is a Man») Буна постає як гігантський простір, співмірний із містом: окрім менеджерів і німецьких техніків, там працює сорок тисяч іноземців, між якими звучать п'ятнадцять-двадцять мов. Це середовище було розділене на окремі табори для різних національних груп: *»All the foreigners live in different Lagers which surround Buna: the Lager of the **English prison-ers-of-war**, the Lager of the **Ukrainian women**, the Lager of the **French volunteers** and others we do not know. We are the **slaves** of the slaves, whom all can give orders to, and our name is the number which we carry tattooed on our arm and sewn on our jacket»* [27, с. 85] (переклад: Усі іноземці живуть у різних таборах, що оточують Буна: табір англійських військовополонених, табір українських жінок, табір французьких добровольців та інші, яких ми не знаємо. Ми – раби рабів, яким усі можуть віддавати накази, а наше ім'я – це номер, витатуйований на руці й пришитий до куртки).

Мотив захисту країни: right thing / правильний вибір; friend / друг; age / вік.

Алекс (А. Дражек «Bridge in the Darkness») хотів записатися в ряди військових, але через велику чергу йому це не вдалося. Тим часом його сім'я глибоко перейнялася цим рішенням. У розмові з дядьком він пояснює свій вибір словами: *»Because it is the **right thing** to do, uncle» I answered. «I spoke with my **friend** who stayed back in Kyiv, and he told me he has already signed up to be conscripted into the army. He's my **age**, and he is willing to defend our country»* [20, с. 115–116] (переклад: «Тому що це правильно, дядьку», – відповів я. – «Я говорив із другом, який залишився в Києві, і він сказав мені, що вже записався на військову службу. Він мого віку, і він готовий захищати нашу країну»).

Контрольно-пропускний пункт: overwatch / позиція прикриття; runaway / утікач; squirter / той, хто намагається утекти.

Описуючи контрольно-пропускний пункт, Лі (М. Галлахер «Daybreak») зосередив увагу на його оснащенні: «*A machine gun on **overwatch** ready to snuff out any **runaways** and **squirters***» [23, с. 7] (переклад: Кулемет на позиції спостереження, готовий знищити будь-яких утікачів чи тих, хто намагається вислизнути).

Друга група мовних одиниць вибудовує понятійне поле динаміки війни як процесу, у якому простежено ключові виміри: матеріальний (зброя, боєприпаси, техніка, логістика, укріплення), операційно-тактичний (бій, наступ, оборона, відступ, мобілізація, маскування), гуманітарний (жертви війни, голод, відчай, полон, надія на визволення), а також ідеологічно-політичний (загроза повторення кримських подій, вторгнення, воєнні злочини).

Терміни, марковані сферою військової справи, виокремлені з текстів офіційно-ділового стилю:

– *холодна зброя*: French bayonet / французький багнет (штикоподібна холодна зброя, що кріпилася до ствола гвинтівки); trench knife / траншейний ніж (холодна зброя ближнього бою, яку використовували в окопах Першої світової війни); sabre / шабля (у період Першої світової війни ще застосовувалася кавалерією);

– *вогнепальна зброя*: rifle / рушниця; revolver / револьвер; pistol / пістолет; submachine gun / пістолет-кулемет; machine gun / кулемет; sniper rifle / снайперська рушниця; United States arsenal / арсенал США;

– *боєприпаси*: bullet / куля; cartridge / патрон; shell / артилерійський снаряд (боєприпас великого калібру); projectile / снаряд; munition / боєприпаси; limpet mine / магнітна міна (неконтактна морська міна); moored mine / якірна річкова міна (радянська фугасна міна); submarine launched mobile mine / самотранспортована донна міна-торпеда; contact mine / контактна міна; anti-vehicle land mine / протитранспортна міна; Mills bomb / граната Міллса; рання британська ручна граната, виконана у відомій нині «ананасоподібній» формі з важелем та кільцем для приведення в бойовий стан (Перша світова війна).

Терміни, марковані сферою військової справи, виокремлені з текстів публіцистичного стилю:

– *види боїв*: Great Push / «великий наступ» (термін, що позначає масштабний наступ чи просування військ, особливо на Західному фронті);

dogfight / повітряний бій (під час Першої світової війни перші повітряні бої відбувалися між літаками з одним пілотом і вважалися проявом майстерності); barrage / загороджувальний вогонь (під час Першої світової війни безперервний обстріл окопних ліній і передової зазвичай здійснювався із застосуванням важкої артилерії або корабельних гармат); Battle of Stalingrad / Сталінградська битва (1942–1943); Crimean offensive / Кримська операція (1944); Battle of Bucha / Битва за Бучу (2022); Battle of Kyiv / Битва за Київ (2022); Battle of Bakhmut / Битва за Бахмут (2022–2023);

– *окопне укриття*: bolt hole / укриття (ніша в стінці траншеї, що слугувала солдатам місцем для сну в період Першої світової війни та зберігає своє функціональне призначення в умовах російсько-української війни); fire-step / підвищення вздовж стіни парапету, що дозволяє солдатам спостерігати і вести вогонь з окопу; dugout / бліндаж (підземне укриття); communication trench / сполучна траншея (з'єднувала різні траншеї, передусім першу лінію оборони з тилловими позиціями).

Терміни, марковані сферою військової справи, виокремлені з текстів художнього стилю:

Засоби наступу: storm-troops / штурмові війська; artillery / артилерія; rifle / рушниця; machine-guns / кулемети; helmets / шоломи.

Опис фронтового бою з акцентом на наступ штурмових загонів подано у фрагменті Е. М. Ремарка «All Quiet on the Western Front»: «*We saw the **storm-troops** coming. Our **artillery** opened fire. **Machine-guns** rattled, rifles cracked. We recognised the distorted faces... The smooth **helmets**: they were French*» [34, с. 23] (переклад: Ми бачили, як наступали штурмові війська. Наша артилерія відкрила вогонь. Кулемети затарахкотіли, рушниці загреміли. Ми впізнали спотворені обличчя... Гладкі шоломи: то були французи).

Засоби ведення вогню: machine-gun / кулемет; rifle / рушниця; star-shells / «зоряні снаряди»; bomb / бомба.

Е. Гемінгвей описує нічний бій на фронті, у якому поряд із вибухами бомб і стріляниною з кулеметів та гвинтівок особливу атмосферу створюють «зоряні снаряди», що освітлюють поле бою: «*I heard the **machine-guns** and **rifles** firing across the river and all along the river. There was a great splashing and I saw the **star-shells** go up and burst and float whitely and rocks going up and heard the **bombs**, all this in a moment, and then I heard close to me some one saying 'Mama Mia'!*» [24, с. 51] (переклад: Я чув, як кулемети й рушниці стріляли через річку та вздовж неї. Пролунав гучний сплеск, і я побачив, як злітали вгору зоряні сна-

ряди», вибухали й застигали в повітрі білим світлом, піднімалися камені, і я чув вибухи бомб – усе це сталося в одну мить, а тоді зовсім поруч я почув, як хтось вигукнув: «Мама мія!»).

Можливе вторгнення британців в Голландію: invasion / вторгнення; British landing / висадка британських військ; defend the country / захищати країну.

У записі від четверга, 3 лютого 1944 року Анна Франк зазначає про рішучість Німеччини обороняти країну у випадку вторгнення: «*The papers are full of **invasion** news and are driving everyone insane with such statements as: In the event of a **British landing** in Holland, the Germans will do what they can to **defend the country**, even flooding it, if necessary?*» [22, с. 179] (переклад: Газети переповнені новинами про вторгнення й зводять усіх з розуму такими заявами: У разі британської висадки в Голландії німці зроблять усе можливе, щоб захистити країну, навіть якщо доведеться затопити її).

Смерть, воєнна загроза: dead / мертвий; burned / спалений; King / король; war / війна; brooding East / похмурий Схід.

Над Гондором (Дж. Р. Р. Толкін «The Lord of the Rings») нависли тривога й безнадія: народ утратив свого володаря, загибель короля Рогану посилила відчай, а новий король вирушив у темну війну: «*Their lord was **dead** and **burned**, dead lay the **King** of Rohan in their citadel, and the new king that had come to them in the night was gone again to a **war** with powers too dark and terrible for any might or valour to conquer. And no news came. After the host left Morgul Vale and took the northward road beneath the shadow of the mountains no messenger had returned nor any rumour of what was passing in the **brooding East***» [38, с. 1255] (переклад: Їхній володар був мертвий і спалений, у цитаделі лежав мертвим король Рогану, а новий король, що прийшов до них тієї ночі, знову вирушив на війну проти сил занадто темних і страшних, щоб їх можна було здолати будь-якою міццю чи відвагою. І жодних вістей не надходило. Відтоді як військо залишило Долину Моргул й рушило дорогою на північ під тінню гір, жоден гонець не повернувся, і не було жодної звістки про те, що відбувається на похмурому Сході).

Надія на визволення: distant booming / далекий гуркіт; Russian gun / російська гармата; Ka-Be (Krankenbau) / лікарняний барак у концтаборі.

У своїх спогадах Прімо Леві згадує далекі звуки гармат, що стали для нього символом наближення визволення: «*Already for some months now the **distant booming** of the **Russian guns** had been heard at intervals when, on 11 January 1945, I fell ill*

*of scarlet fever and was once more sent into **Ka-Be***» [27, с. 172] (переклад: Уже кілька місяців час від часу долинав далекий гуркіт російських гармат, коли 11 січня 1945 року я захворів на скарлатину й мене знову відправили до Ка-бе).

Мобілізація: join the army / вступити до армії; fight / боротьба; frontline / передова; Ukrainian serviceman / військовослужбовець ЗСУ.

У розмові Алекс та дядько Павлов (А. Дражек «Bridge in the Darkness») обмірковують складність мобілізації: «*It isn't all that easy*», I told him. «*Even though they mandated that every man should **join the army**, not just anyone could, even if they wanted to. Some won't get to fight at the **frontline**, but each person can help in the **fight***» [20, с. 81–82] (переклад: «Це не так уже й просто», – сказав я йому. – «Хоча вони постановили, що кожен чоловік має вступити до армії, далеко не всі можуть це зробити, навіть якщо прагнуть. Дехто не потрапить на передову, але кожен може внести свій вклад у боротьбу»).

Військова логістика: convoy / колона; Humvees / Хамві; border / кордон.

Дорогою автобусом крізь ліс Люк Пакстон (М. Галлахер «Daybreak») спостерігав, як колона військової техніки західних партнерів рухалася в напрямку України: «*A **convoy** of supply **Humvees** crested a small hill, pushing the other way, toward the **border***» [23, с. 6] (переклад: Колона вантажних автомобілів Хамві піднялася на невеликий пагорб і рушила в протилежному напрямку до кордону).

Лексеми, марковані сферою військової справи, виокремлені з текстів офіційно-ділового стилю:

Воєнні злочини: chemicals / хімікати; isolated incident / поодинокий випадок; Russia's desire / бажання Росії; rapid gains / швидко досягти перемог.

У дослідженні «Ukraine conflict: An overview», підготовленому для Бібліотеки Палати Громад Великої Британії, у рубриці «Allegations of Russian chemical weapons use» із покликанням на Державний департамент США С. Міллс наголошує, що Сполучені Штати звинуватили Росію у застосуванні хімічної зброї хлорпікрину проти українських солдатів. У документі зазначено: «*The US specifically accused Russia of using the chemical weapon Chloropicrin against Ukrainian soldiers, in addition to using riot control agents as a method of warfare, which is also prohibited under the CWC. The US State Department suggested that the use of such **chemicals** was «not an **isolated incident**» and was possibly driven by **Russia's desire** to make **rapid gains** on the battlefield*» [30, с. 7] (пере-

клад: США звинуватили Росію у використанні хімічної зброї хлорпікрину проти українських солдатів, а також у застосуванні речовин для боротьби з масовими заворушеннями як методу ведення війни, що також заборонено Конвенцією про хімічну хімію. Державний департамент США припустив, що використання таких хімікатів «не було поодиноким випадком» і, можливо, було зумовлене бажанням Росії швидко досягти перемог на полі бою).

Лексеми, марковані сферою військової справи, виокремлені з текстів публіцистичного стилю:

Жертви і мішені війни: casualties / втрати; mark / знак; target / мішень.

У The New York Times у рубриці «Navy cuts deaths of wounded to 2 1/2%» висвітлюється доповідь контр-адмірала Росса Т. Макінтайра, начальника бюро медицини та хірургії ВМС США. Він наголосив на високому рівні втрат серед санітарних підрозділів флоту, які супроводжували бойові групи; через те, що японські війська не дотримувалися норм міжнародного гуманітарного права: «The admiral reported a high rate of **casualties** among the Navy's hospital corps, which accompanies the combat groups. He said it had been found necessary to remove red cross brassards and to camouflage bandages, «because the Japanese respect the wound not at all, and have been using these **marks** as **targets**» [37, с. 12] (переклад: Адмірал повідомив про високий рівень втрат серед санітарного корпусу військово-морських сил, який супроводжує бойові підрозділи. Він зазначив, що виникла необхідність зняти пов'язки з емблемою Червоного Хреста і маскувати бинти, «оскільки японці зовсім не поважають поранених і використовували ці знаки як мішені»).

Лексеми, марковані сферою військової справи, виокремлені з текстів художнього стилю:

Дві реальності фронтового буття: hungry / голодний; fresh / свіжий (переносне значення – сповнений сил); fit / здоровий, міцний; bread loaf / буханець хліба; tin / банка; canned beef / консервована яловичина.

Е. М. Ремарк акцентує увагу на фізичному виснаженні німецьких солдатів, при цьому підкреслює контраст із матеріальним забезпеченням і фізичною підготовкою ворога: «For every one **hungry**, wretched German soldier came five of the enemy, **fresh** and **fit**. For every one German army **bread loaf**, there were fifty **tins** of **canned beef** over there...» [34, с. 40] (переклад: На кожного голодного, виснаженого німецького солдата припа-

дало п'ятеро ворогів, свіжих і дужих. На кожну буханку німецького армійського хліба там було п'ятдесят банок консервованої яловичини).

Відступ італійської армії: no danger / жодної загрози; incident / випадок; silly / дурний.

Е. М. Хемінгвей передає атмосферу відступу італійської армії до Тальяменто, підкреслюючи відсутність відчуття небезпеки та абсурдність рішення здатися в полон: «My leg ached and I was tired but we made good time. It seemed so silly for Bonello to have decided to be taken prisoner. There was **no danger**. We had walked through two armies without **incident**. If Aymo had not been killed there would never have seemed to be any danger» [24, с. 194] (переклад: Моя нога боліла, і я був стомлений, але ми добре просувалися. Здавалося таким безглуздим, що Бонелло вирішив здатися в полон. Ніякої небезпеки не було. Ми пройшли між двома арміями без жодних пригод. Якби Аймо не був убитий, небезпека ніколи б не здавалася реальною. Ніхто нас не чіпав, навіть коли ми йшли відкрито вздовж залізниці).

Маскувальні вибухові засоби: dummy / манекен; straw / солома; rubber / гума.

В одному зі своїх записів, датованому 5 червня 1944 року, Анна Франк згадує останні новини: «This morning and last night, **dummies** made of **straw** and **rubber** were dropped from the air behind German lines, and they exploded the minute they hit the ground» [22, с. 309] (переклад: Сьогодні вранці та минулої ночі за німецькими лініями фронту з повітря скидали манекени, зроблені зі соломи та гуми, які вибухали в ту ж мить, як тільки торкалися землі).

Тактичні засоби маскування, оборони: thorny bush / колючий кущ; trap-door / люк-пастка; passage-threshold / поріг проходу; earth-wall / земляний вал; dreadful nightfall / страшна ніч; portage / перенесення човнів суходолом для обходу перешкоди (наприклад, річкових порогів); hayward / наглядач за пасовищем та огорожами; starless night / беззоряна ніч; adventures / пригоди.

Очікуючи настання темряви, щоб вирушити далі, гобіти (Дж. Р. Р. Толкін «The Lord of the Rings») тихо ділилися розповідями про своє виживання до того, як знову зустрілися: «There the hobbits sat under the cover of the **thorny bush**, while the drear light of Mordor faded slowly into a deep and **starless night**; and Sam spoke into Frodo's ear all that he could find words for of Gollum's treacherous attack, the horror of Shelob, and his own **adventures** with the orcs» [38, с. 1212] (переклад: Там гобіти сиділи під прикриттям колючого куща, тоді як похмуре світло Мордора повільно згасало,

переходячи в глибоку, беззоряну ніч; і Сем пошепки розповів Фродо все, на що знаходив слова, – про підступний напад Голлума, жах Шелоб і власні пригоди з орками).

Голод і відчай: hunger / голод; lips half-open / напіввідкриті губи; eyes / очі; deceptive instinct / оманливий інстинкт; salvation / порятунок.

Ринок у таборі (Прімо Леві «If This Is a Man»), попри заборони та періодичні нальоти капо й блокельтестерів, залишався центром жвавості: його північно-східний кут завжди був заповнений натовпом, де в'язні, доведені голодом до відчаю, шукали бодай ілюзорного полегшення: «*Here scores of prisoners driven desperate by **hunger** prowl around, with **lips half-open** and **eyes gleaming**, lured by a **deceptive instinct** to where the merchandise shown makes the gnawing of their stomachs more acute and their salvation more assiduous*» [27, с. 91] (переклад: Тут десятки в'язнів, доведені голодом до відчаю, нишпорять навколо з напіввідкритими вустами й блиском в очах, ведені оманливим інстинктом туди, де виставлені продукти ще дужче загострюють їхній голод і водночас робить пошук порятунку ще наполегливішим).

Загроза повторення кримського сценарію: very little chance / дуже мало шансів; opinion / думка; Crimea / Крим.

У розмові між Алексом і дядьком Павловим (А. Дражек «Bridge in the Darkness») акцентується на відчутній військовій перевазі російської армії та песимістичних прогнозах щодо спроможності України чинити опір агресії Росії: «*I frowned as I listened to his question since the answer was pretty much obvious. The Ukrainian army stood **very little chance** against the Russians, and I was always of the **opinion** that unless someone finally moved in, **Crimea** might happen all over again*» [20, с. 81] (переклад: Я насупився, слухаючи його запитання, адже відповідь була цілком очевидною. Українська армія мала дуже мало шансів проти росіян, і я завжди був переконаний, що якщо ніхто нарешті не втрутиться, то Крим може повторитися знову).

Військове завдання: supply work / займатися постачанням; intelligence / розвідка.

У творі М. Галлахера «Daybreak» описано епізод, коли автобус проїхав крізь черговий контрольно-пропускний пункт із бочками вогню та охороною; до Лі підійшла жінка-офіцер і поцікавилася, чому він тут. У цій ситуації він міг би розповісти багато чого, але стримався: «*He could've talked about the legion, how Lee intended to join to get sent to the front, and how he wanted to see if he could do **supply work** or **intelligence** or something*» [23, с. 15] (переклад: Він міг би розповісти про

легіон, про те, як Лі збирався приєднатися, щоб потрапити на фронт, і як він хотів дізнатися, чи зможе займатися постачанням, розвідкою чи чимось іншим).

Третя група охоплює вирази з військово-політичним навантаженням, які концептуалізують антропоцентричну епістему лінгвістики війни, зосереджуючи увагу на індивідуальному сприйнятті збройного конфлікту.

Вирази, що мають військово-політичне навантаження, виокремлені з текстів офіційно-ділового стилю:

– *військова організація*: in the French, German, and other Continental armies a regiment is composed of several battalions / у французькій, німецькій та інших континентальних арміях полк складається з кількох батальйонів; infantry is organized into regiments, battalions, companies, and platoons / піхота організована у полки, батальйони, роти та взводи; the battalions of a regiment / батальйони полку;

– *військові операції*: NEW ORLEANS was a unit of a task force which engaged a Japanese force in the action / «Нью-Орлеан» був підрозділом оперативного з'єднання, який вступив у бій з японськими силами; the German forces vigorously engaged the French frontier garrisons / німецькі війська активно атакували французькі прикордонні гарнізони; a mass of troops might be assembled in the region of Amiens / велика кількість військ могла бути зосереджена в районі Ам'єна; far-reaching effects on Germany's future campaign / далекосяжні наслідки для майбутньої кампанії Німеччини; tactical gains along the frontline in eastern Ukraine / тактичні здобутки вздовж лінії фронту на сході України; Ukrainian forces have conducted a campaign of strikes against Russian military infrastructure / українські війська завдали низку ударів по російській військовій інфраструктурі; Ukraine's armed forces launched a surprise cross-border offensive into Russian territory / Збройні сили України розпочали раптовий транскордонний наступ на територію Росії; the provision of munitions and ballistic missiles / постачання боєприпасів та балістичних ракет;

– *наслідки бойового ураження*: a torpedo struck the port bow in way of turret and detonated / торпеда влучила в лівий борт у районі башти та вибухнула; rupture of all structure / руйнування всієї конструкції; hole in the shell / пробоїна в обшивці корпусу; shock of the detonation / ударна дія вибуху; clearing away the wreckage / розчищення уламків; the starboard swing of the ship / зміщення корабля у правий борт; explosive remnants of war / вибухонебезпечні залишки війни.

Вирази, що мають військово-політичне навантаження, виокремлені з текстів публіцистичного стилю:

– *стратегічні і тактичні аспекти війни*: Putin had expected his forces would have a lightning victory in Ukraine / Путін очікував, що його війська здобудуть блискавичну перемогу в Україні; Putin's arsenal gave him an extraordinary number of options / арсенал Путіна надавав йому надзвичайно широкий спектр можливостей; Western air defenses arrived in the country, most Russian missiles would be shot out of the sky / після прибуття західних систем протиповітряної оборони більшість російських ракет збивалися б у небі; Ukrainian military announced that it would close access to Bakhmut / українські військові оголосили про закриття доступу до Бахмута;

– *окопний бій*: I couldn't use the communication trench and was scrambling around in shellholes / я не міг скористатися сполучною траншеєю і перебирався від вирви до вирви; I would probably have been shot as a deserter / мене, ймовірно, розстріляли б як дезертира; he gave a wide berth to enthusiastic young officers, especially while on patrol in no man's land / він тримався якнайдалі від запальних молодих офіцерів, особливо під час патрулювання в «нічій землі»; if you stood up you were dead / якби підвівся – був би мертвий; one of them came towards us and spotted that we were machine gunners / один із них наблизився до нас і помітив, що ми кулеметники; I pulled my revolver out and shot him in the shoulder / я вихопив револьвер і поцілів йому в плече; I was a crack shot / я був дуже влучним стрільцем; some wore fear on their faces, recoiling with each explosion / на обличчях деяких читався страх, вони здригалися від кожного вибуху; no longer afraid of dying / більше не боялися смерті; it had been struck three times by artillery shells / його тричі вразили артилерійські снаряди; the shells screamed as they flew toward us / снаряди свистіли, летячи у наш бік.

Вирази, що мають військово-політичне навантаження, виокремлені з текстів художнього стилю:

– *тілесні ушкодження під час атак, зокрема газової*: I grabbed for my gas mask / я схопився за свій протигаз; I emerged from the shell / я вибрався з вирви від снаряда; I lay flat on the ground / я ліг пластом на землю; the gas, like a big soft jellyfish, lolled obscenely about us / газ, мов велика м'яка медуза, непристойно виляв навколо нас; the whole hip is one mass of mincemeat and bone splinters / все стегно – одна маса фаршу та полуманих кісток [34];

– (1) *втеча від фронту*: to escape from through self-inflicted wounds / уникнути фронту шляхом самоушкоджень; a man who had tried to disable himself by kicking himself in the scrotum / чоловік, який намагався позбавити себе боєздатності, вдаривши себе у калитку;

– (2) *кривавий театр воєнних дій*: There were racks of rockets standing to be touched off to call for help from the artillery / стояли ряди ракет, готових до запуску, щоб викликати допомогу артилерії; a shell had fallen and while we waited three others fell up the road / один снаряд упав, а поки ми чекали, ще три вибухнули на дорозі вище; we were supposed to wear steel helmets even in Gorizia / ми мали носити сталеві шоломи навіть у Гориції; too bloody theatrical in a town where civilian inhabitants had not been evacuated / надто кривавий театр воєнних дій у місті, де цивільне населення не було евакуйоване [24];

– (1) *військово-політичні дії*: display the heroism in battle or against the German / виявляти героїзм у бою або проти німців; Dutch people are on the wrong side / голландці на хибному шляху; Hungary has been occupied by German troops / Угорщина окупована німецькими військами; Russians are at the moment reached the Polish border / росіяни в цей час дісталися польського кордону;

– (2) *побутові труднощі*: children are ill or undernourished / діти хворі або недоїдають; the acts of sabotage against the authorities are increasing / акти саботажу проти влади зростають; being ill here is dreadful / хворіти тут жахливо; everyone's wearing worn-out clothes and run-down shoes / усі носять зношений одяг і стоптане взуття [22];

– (1) *образи воїнів*: it was hemmed in upon all sides by the knights and the soldiers of Gondor and of Rohan / воно було затиснуте з усіх боків лицарями й воїнами Гондору та Рохану; helms of the Guards of the Citadel / шоломи Вартових Цитаделі; the land was infested by Mordor-orcs / земля була заповнена орками Мордора;

– (2) *образи смерті*: death in battle may come to us all yet, willing or unwilling / смерть у бою може спіткати кожного з нас, хочемо ми того чи ні; evil time are grown / наступили лихі часи; tremor ran through the earth / земля здригнулася від тремтіння [38; 39; 40];

– *визволення*: the evacuation of the camp and the liberation / евакуація табору та визволення; the Russians were at Czystochowa, sixty miles to the north / росіяни були в Ченстохові, за шістьдесят миль на північ; at Buna the Germans were already preparing the sabotage mines / у Буні німці вже готували підривні міни; we could finally feel a force

around us which was not of Germany / ми нарешті могли відчутти навколо силу, що не належала Німеччині; we could concretely feel the impending collapse of that hated world of ours / ми виразно відчували неминучий крах того зненавидженого нами світу; the paralysing sensation of being totally helpless in the hands of fate / паралізуюче відчуття повної безпорадності в руках долі [27];

– *необхідність мобілізації*: only NATO would invade Russia / лише НАТО могло б здійснити вторгнення в Росію; Ukrainian army stood very little chance against the Russians / українська армія мала дуже мало шансів проти росіян; I would be enlisting for the army / я б записався до армії; Crimea might happen all over again / Крим може повторитися; every man should join the army / кожен чоловік має вступити до армії; if I was back in Ukraine, I would have signed up for the army right away / якби я був в Україні, то одразу записався б до армії [20];

– *мотив повторної участі у війні*: flashlights and slung hunting rifles / ліхтарі та перекинуті через плече мисливські рушниці; a gesture at presence for the sake of itself / жест присутності заради самої присутності; Hesco barriers, staggered to force vehicles into a funnel / бар'єри Геско, розташовані у шаховому порядку, щоб спрямувати транспорт у вузький проїзд; it was just luck, happenstance, like so much else in combat / це була лише удача, випадковість, як і багато чого іншого в бою; the sense of lost purpose in the homeland so now he was here, to again carry the gun / відчуття втрати сенсу на батьківщині, тож тепер він опинився тут, аби знову взяти до рук зброю [23].

Положення про розмежування аспектів дослідження воєнно-політичної та військово-політичної лексики ґрунтується на виявленні їхніх подібностей і відмінностей. До подібних рис належить те, що воєнно-політичні лексеми й лексеми, марковані війною, а також військово-політичні лексеми та лексеми, пов'язані зі сферою військової справи, вирізняються розширеною структурою. У традиційному розумінні лексема – це теоретична конструкція, що репрезентує єдине значення та спільні синтаксичні властивості групи слів [28]. У концепції лінгвополітичної синергетики в лінгвістиці війни лексемою виступає не лише окреме слово, а й двоконпонентні словосполучення, що функціонують як номінативні одиниці, поширені в мовному вжитку.

Відмінність полягає в тому, що воєнно-політична лексика систематизує поняття у площині воєнної політики та стратегії, спрямованої на забезпечення воєнної безпеки й відображення

політико-правових механізмів війни та її наслідків, тоді як військово-політична лексика окреслює сферу безпосередньої військової діяльності, зосереджуючись на матеріальних, операційно-тактичних і гуманітарно-ідеологічних вимірах війни.

Таким чином, вивчення воєнно-політичної та військово-політичної лексики дало змогу виявити їхню синергійну роль у репрезентації воєнного досвіду, окреслити механізми взаємодії політичного, воєнного та військового дискурсів у мовній практиці й закласти підґрунтя для подальшого розвитку лінгвополітичної синергетики – методології аналізу мови війни.

Висновки. У парадигмі теоретичної лінгвополітичної синергетики корпус воєнно-політичної та військово-політичної лексики становить концептуальне ядро воєнної конфліктології. Комплексне дослідження, здійснене на значному за обсягом емпіричному матеріалі (від доби Першої світової війни до російсько-української війни), виявило провідні тенденції розвитку цих типів лексики у текстах офіційно-ділового, публіцистичного та художнього стилів.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що воєнно-політична лексика охоплює три групи мовних одиниць: (1) воєнно-політичні терміни та лексеми зі спільними семантичними ознаками у сфері воєнної політики, спрямованої на забезпечення воєнної безпеки; (2) терміни й лексеми, марковані війною, пов'язані з воєнною стратегією та політико-правовим розв'язанням війни; (3) вирази з воєнно-політичним навантаженням, що слугують для опису ситуацій, процесів і явищ у воєнно-політичній сфері.

У результаті проведених наукових пошуків констатуємо, що військово-політична лексика також репрезентує три групи мовних одиниць: (1) військово-політичні терміни та військово-політичні лексеми, що формують понятійне поле військово-політичної діяльності, поєднуючи матеріальну (техніка, озброєння, інфраструктура), організаційну (операції, формування, забезпечення) та ідеологічну (цінності, риторика, ідеологеми) складові; (2) терміни й лексеми, марковані сферою військової справи, що вибудовують понятійне поле динаміки війни як процесу, у якому виокремлено матеріальний, операційно-тактичний, гуманітарний, ідеологічно-політичний виміри; (3) вирази з військово-політичним навантаженням, які концептуалізують антропоцентричну епістему лінгвістики війни, акцентуючи на індивідуальному сприйнятті збройного конфлікту.

Підсумовуючи, зазначимо, що спільною рисою воєнно-політичних і військово-політичних

лексем, а також одиниць, маркованих війною чи військовою справою, є їхня розширена структура, у якій номінативними виступають не лише однокомпонентні слова, а й словосполучки. Воєнно-політична лексика систематизує поняття у площині воєнної політики, тоді як військово-політична – у сфері військової діяльності. Відповідно, воєнно-політична термінологія є складовою воєнно-політичної лексики, а військово-політична термінологія – військово-політичної. Унаслідок проведеного наукового пошуку доходимо висновку

про те, що воєнно-політична та військово-політична лексика становлять синергійні складники мови війни, які репрезентують воєнний досвід через механізми інтеграції політичного, воєнного та військового дискурсів у мовній практиці, формуючи підґрунтя для подальшого розвитку лінгвополітичної синергетики – методології осмислення дискурсу війни. Перспективу подальших наукових студій у цьому напрямі вбачаємо в розбудові теоретико-методологічних засад воєнної конфліктології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Василенко Д. Англomовні лексичні інновації військової сфери, утворені шляхом словоскладання. Вісник Запорізького національного університету. Серія «Філологічні науки». 2008. С. 41–47.
2. Воєнно-наукове управління Генерального штабу Збройних сил України. Словник «Військових термінів та скорочень (аббревіатур)». 2020. <https://sprotyvg7.com.ua/wp-content/uploads/2022/04/ВКП-1-0001.01-Словник-військових-термінів-та-скорочень.pdf>
3. Гриценко А., Кожієл М., Єрмолаєв А., Флурі Ф. Нормативно-правова база у галузі безпеки і оборони України. Видання друге, доповнене – Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння, Київ, 2012. 820 с.
4. Дем'янчук Ю. Лінгвополітична синергетика: становлення та перспективи дослідження. Вісник КНЛУ. Серія Філологія. 2024. Том 27. № 2. С. 75–102.
5. Дем'янчук Ю. Генеза становлення мови війни в історико-політичному та історико-художньому контексті (український досвід). Закарпатські філологічні студії. 2025. Вип. 39. С. 171–192.
6. Дем'янчук Ю. Лінгвістика війни: виникнення, концептуалізація та вектори подальшого розвитку. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2025. Том 36 (75), № 3. Час.1. С. 220–233.
7. Дем'янчук Ю. Міжнародний суд ООН в системі воєнної конфліктології: від юрисдикції до політичного впливу. Міністерство Юстиції України. Судова експертиза: перспективи розвитку та окремі вектори змін. Матеріали V Всеукраїнського форуму судових експертів 6 червня 2025 року. Львів. 2025. С. 148–152.
8. Мельник П. Визначення поняття військової лексики та підходи до її вивчення / П. П. Мельник, М. М. Юрковська. 2021. С. 137–141.
9. Мовчан Л., Хоменко Ю. «Сутність англomовної військово-політичної терміносистеми». «Young Scientist». № 1.1 (113.1). 2023. С. 61–64.
10. Стецюк В., Мініч Л. Воєнна лексика в парадигмі лінгвістичних досліджень. Славістичні студії: лінгвістика, літературознавство, дидактика. 2024. Вип.15. С. 307–314.
11. Царьова І. Російсько-українська війна (2014–2022): слова, які набули нових значень. Publishing House «Baltija Publishing, 2020. С. 804–811.
12. Яременко О., Лазебна О. Тематична класифікація термінологічної лексики військово-політичного дискурсу (на матеріалі сучасних німецькомовних часописів). Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. Том 32 (71) № 6. Ч. 1. 2021. С. 185–190.
13. Alpha History. WORLD WAR I GLOSSARY A-D. 2017 <https://alphahistory.com/worldwar1/world-war-i-glossary-a-d/>
14. Alpha History. WORLD WAR I GLOSSARY E-O. 2017. <https://alphahistory.com/worldwar1/world-war-i-glossary-e-o/>
15. Chilwa I. Ruzaita J. Analysing the language of political conflict: a study of war rhetoric of Vladimir Putin and Volodymyr Zelensky, Critical Discourse Studies. 2024. DOI:10.1080/17405904.2024.2331186
16. CliffsNotes. Ernest Hemingway Glossary. 2025. <https://www.cliffsnotes.com/test-prep/high-school/tools-and-resources/ernest-hemingway-glossary>
17. CliffsNotes. Erich Maria Remarque. All Quiet on the Western Front. Glossary. 2025. https://www.cliffsnotes.com/literature/a/all-quiet-on-the-western-front/study-help/full-glossary?utm_source
18. CliffsNotes. J. R. R. Tolkien. The Lord of the Rings. 2025. https://www.cliffsnotes.com/literature//the-lord-of-the-rings/study-help/full-glossary-for-the-lord-of-the-rings?utm_source
19. DOD Dictionary of Military and Associated Terms. 2017. <https://www.tradoc.army.mil/wp-content/uploads/2020/10/AD1029823-DOD-Dictionary-of-Military-and-Associated-Terms-2017.pdf>
20. Drazek A. Bridge in the Darkness. 2023. 203 p.19881
21. Fauntleroy A. M. Report on the medico-military aspects of the European war. 1915. <https://archive.org/details/reportonmedicomi00usmeuoft/page/n5/mode/2up>

22. Frank A. *Diary of a young girl*. (first published in 1952, 285 p.). Penguin Classics (reissued in 2019). 2019. 339 p.
23. Gallagher M. *Daybreak*. Atria Books. 2024. 256 p.
24. Hemingway E. *A Farewell to Arms*. (first published in 1929). Penguin Books. 2023. 293 p.
25. Kryshevich O. *English-Ukrainian Military Dictionary*. 20 000 words and expressions. VOLUNTEER PROJECT. Uzhhorod. First edition. RIK-U, 2023. https://opac.kpi.ua/estorage/i/english_ukrainian_military_dictionary.pdf
26. Lansdowne, H. C. K. P., Butler, N. M. & United States President. (1918). *The Aims of the war: Letter of Lord Lansdowne to the London Daily Telegraph*. The New York Times. [New York City, American Association for International Conciliation] [Pdf] Retrieved from the Library of Congress, <https://www.loc.gov/item/18005484/>.
27. Levi P. *If this is a man*. («Se questo e un uomo», first published in 1958). Introduction copyright. David Baddiel. 2023. 457 p.
28. Marios A. *Lexemes*. Oxford University Press. Linguistics. 2019. https://www.anglistik3.hhu.de/fileadmin/redaktion/Fakultaeten/Philosophische_Fakultaet/Anglistik_und_Amerikanistik/Ang3_Linguistics/Dateien/Detailseiten/Plag/CRC_Project_C08_Publications/Andreou_2019.pdf
29. Miller C. *The War Came to Us: Life and Death in Ukraine*. Bloomsbury. 2023. 293 p.
30. Mills C. *Ukraine conflict: An overview*. House of Commons Library. 2025. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9723/CBP-9723.pdf>
31. Ministry for Culture and Heritage. *First World War glossary and list of abbreviations*. 2024. URL: <https://nzhistory.govt.nz/war/ww1-abbreviations-acronyms>,
32. Monolatii I. *Modern Interdisciplinary Approaches to the Study of Military and Political Conflict: (The Case of the Ukrainian-Polish War of 1918–1919)*. 2025. C. 110–123. https://www.researchgate.net/publication/394001666_Modern_Interdisciplinary_Approaches_to_the_Study_of_Military_and_Political_ConflictSucasni_mizdisciplinari_pidhodi_u_vivcenni_voenno-politichnih_konfliktiv_The_Case_of_the_Ukrainian-Polish_War_of_1918
33. Pankakoski T. *Another Language: The Relationship between War and Politics in Ernst Jünger's Early Political Writings*. New German Critique. 2024. P. 135–165. <https://doi.org/10.1215/0094033X-11165823>
34. Remarque E. M. *Westen nichts Neues*. Propyläen-Verlag. Berlin. 1929. *All Quiet on the Western Front* Written by: Erich Maria Remarque Translated by: Katharina Rout, 2024. 348 p.
35. Seidikenova A. C., Akkari, A. A., Bakitov, A., & Morugova, Y. *ISSUES OF RENDERING MILITARY TERMINOLOGY WITHIN THE FRAMEWORK OF MILITARY DISCOURSE*. Farabi Journal of Social Sciences, 6(1). 2020. P. 19–27.
36. *The New York Times*. By Winston Churchill: *The Second World War*. Volume I-The Gathering Storm. Book I-From War to War. Vol. XCVII. No. 32, 955. 1948. <https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1948/04/16/issue.html>
37. *The New York Times*. «Navy cuts deaths of wounded to 2 1/2%». 1943. <https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1943/10/20/issue.html>
38. Tolkien, J. (1954). *The Lord of the Rings*. (Allen & Unwin, first publishen in 1954). Harper Collins Publishers. *The return of the king*. Part 3. 2007. 1567 p.
39. Tolkien, J. (1954). *The Lord of the Rings*. (Allen & Unwin, first publishen in 1954). Harper Collins Publishers. *The Two Towers*. Part 2. 2007. 971 p.
40. Tolkien, J. (1954). *The Lord of the Rings*. (Allen & Unwin, first publishen in 1954). Harper Collins Publishers. *The Lord of the rings*. Part 1. 2007. 531 p.
41. Vocabulary.com. *The Diary of a young Girl*. 2025. https://www.vocabulary.com/lists/34jlkcgj/diary-of-a-young-girl?utm_source=
42. Woodward B. *War*. Simon & Schuster. 2024. 435 p.
43. *World War II Glossary*. 2004. <https://ww2db.com/ref.php?q=G>
44. Younglove W. *Vocabulary with definitions from ANNE FRANK – Diary of a Young Girl*. 2020. <https://teachingenglishlanguagearts.com/wp-content/uploads/2020/12/YOUNGLOVE-Anne-Frank-Vocabulary-for-Website.pdf>